

ARCHEOLOGIE • BOUWHISTORIE

ARCHEOLOGIENOTA – VERSLAG VAN RESULTATEN

AARTSELAAR - MASTBOOMSTRAAT

J. VERMEERSCH & A. DEVROE
NOVEMBER 2019

COLOFON

Project

Archeologienota – Aartselaar - Mastboomstraat

Opdrachtgever

Webar nv
Antwerpsesteenweg 126
2630 Aartselaar

Opdrachtnemer

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba
Lemmensstraat 34
2800 Mechelen
0472/59.31.41
annika.devroe@gmail.com
BE 0680.617.128

Erkende archeoloog: Annika Devroe, OE/ERK/Archeoloog/2015/00085

© 2019 Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba

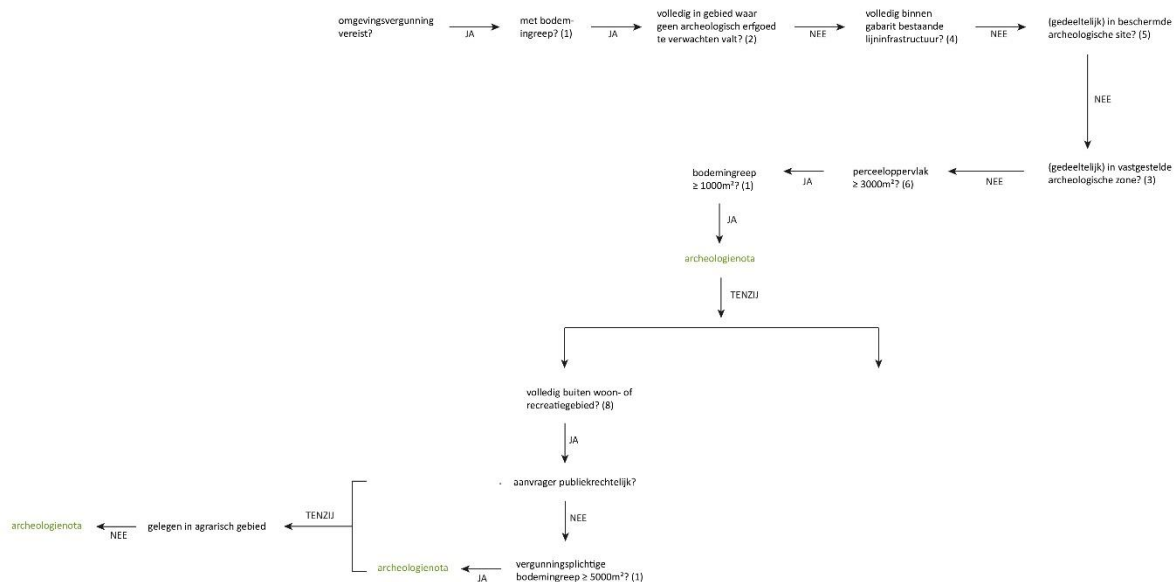
Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijk toestemming van de opdrachtgever.

INHOUD

Inhoud	0
1. Inleiding	1
2. Bureauonderzoek	2
2.1. Beschrijvend gedeelte	2
2.1.1. Administratieve gegevens	2
2.1.2. Onderzoeksopdracht	3
2.1.3. Werkwijze en strategie	4
2.1.4. Geplande werken	4
2.2. Assessmentrapport	6
2.2.1. Landschappelijke ligging	6
2.2.2. Historische beschrijving	12
2.2.3. Archeologisch kader	17
2.2.4. Synthese: datering en interpretatie van het onderzochte gebied	19
2.2.5. Afweging noodzaak verder onderzoek	20
3. Samenvatting	21
4. Bibliografie	22
4.1. Literatuur	22
4.2. Websites	22
5. Figurenlijst	23
6. Tabel archeologische periodes	24

1. INLEIDING

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen waarbij de voorwaarden voldoen aan art. 5.4.1. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

Figuur 1: Beslissingsboom in functie van huidig project. © Devroe bvba 2019

2. BUREAUONDERZOEK

2.1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

2.1.1. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode: 2019J204

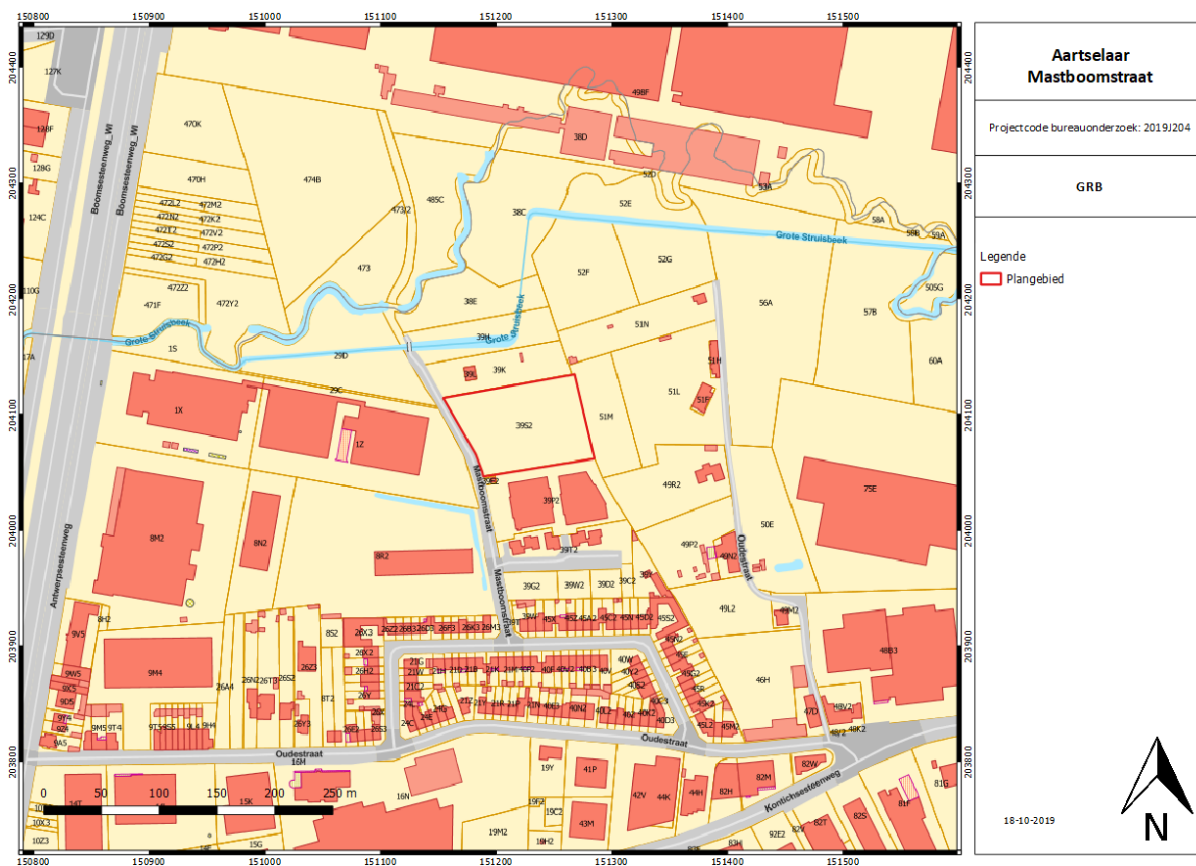
Locatie: Antwerpen, Aartselaar - Mastboomstraat

Bounding box: punt 1 (NW) – X 151153 Y 204114

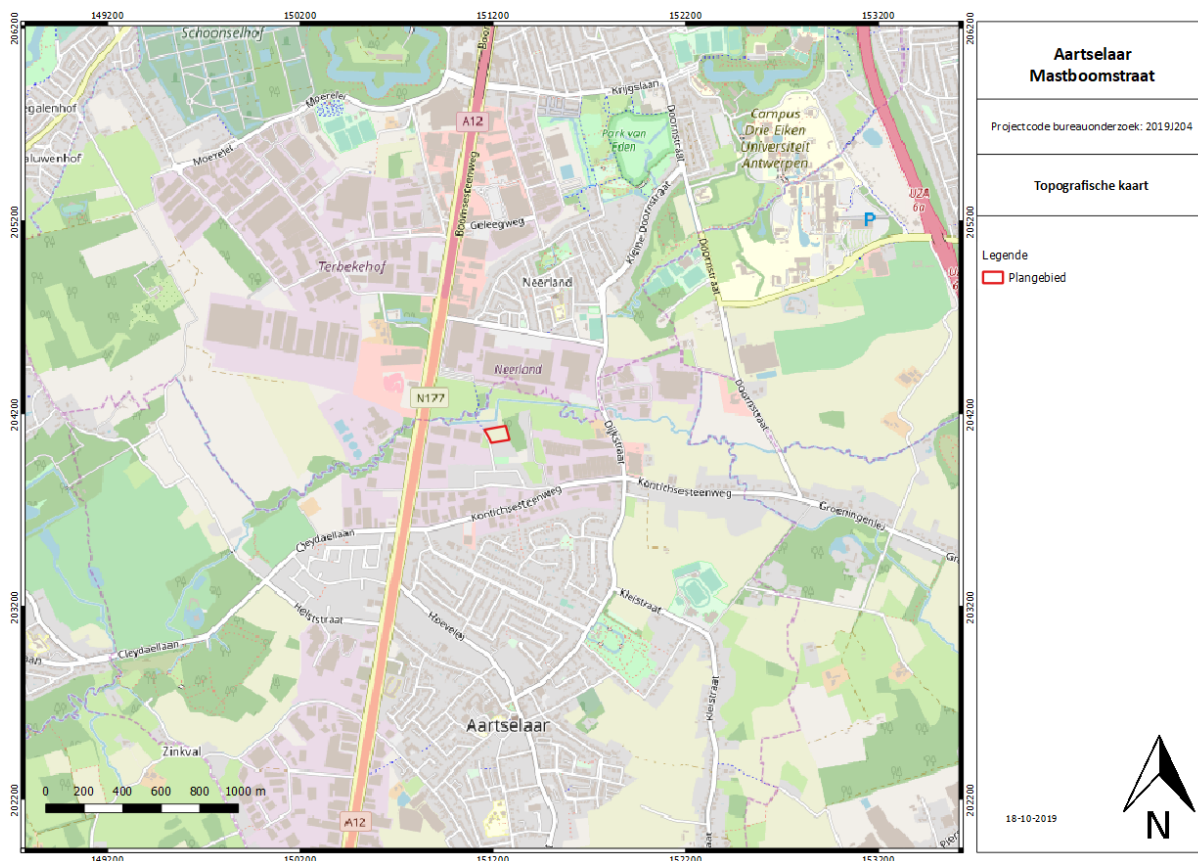
Punt 2 (ZO) – X 151284 Y 204062

Kadaster: Aartselaar, afdeling 1, Aartselaar, sectie B, percelen 39S2

Oppervlakte projectgebied: ca. 7600 m²

Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.

Figuur 3: Topografische kaart met aanduiding projectgebied. © NGI 2019

Naam van alle betrokken actoren: Annika Devroe (erkende archeoloog, veldwerkleider met ervaring in archeologisch bureauonderzoek) en Jeroen Vermeersch (archeoloog)

Naam van alle personen buiten het project die geraadpleegd werden: nvt

2.1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT

Het bureauonderzoek heeft tot doel om zonder ingreep in de bodem maar op basis van de bestaande informatie (landschappelijk, historisch, archeologisch) na te gaan in hoeverre er archeologische resten aanwezig kunnen zijn binnen de grenzen van het projectgebied. Er wordt een beschrijving gemaakt van de geplande werken waarvoor een vergunning wordt aangevraagd, van de uitvoeringswijze ervan en van de impact op het bodemarchief.

Volgende onderzoeksvragen worden in dit bureauonderzoek (Verslag van Resultaten) behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen (landschappelijk, historisch, archeologisch) over het archeologische potentieel van het terrein?
- In welke zones is verder vervolgonderzoek noodzakelijk indien archeologisch erfgoed potentieel aanwezig is en bedreigd wordt ten gevolge van de geplande ingrepen?

Op basis van de resultaten wordt een gemotiveerd advies verleend of er al dan niet verder archeologisch vooronderzoek moet uitgevoerd worden, inclusief de methodiek daarvoor. Deze wordt beschreven en uitgewerkt in het Programma van Maatregelen.

Er zijn geen randvoorwaarden.

2.1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE

Voor het landschappelijk, geografisch kader en geologisch kader werden de nodige gegevens opgezocht via de website van DOV Vlaanderen¹ en Geopunt Vlaanderen². Er werd beroep gedaan op de topografische kaart, het digitaal hoogtemodel, de tertiair geologische kaart, de quartair geologische kaart en de bodemkaart van België. Tenslotte werden de bodemerosiekaart en de bodembedekkingskaart geraadpleegd.

Voor de historische beschrijving zal voornamelijk gebruik gemaakt worden van cartografische bronnen. Het gaat hierbij om de Ferrariskaart, Atlas der Buurtwegen, Poppkaart en de topografische kaart van Vandermaelen. Er werd gebruik gemaakt van de georeferende kaarten van Geopunt Vlaanderen³. Op de website van Cartesius werden de historische topografische kaarten van de 19de en 20ste eeuw geraadpleegd en afgebeeld waar relevant⁴. Het cartografisch materiaal is indien nodig georeferend. Op Geopunt Vlaanderen zijn de verschillende beschikbare reeksen luchtfoto's bekeken en toegevoegd indien relevant.

Voor het archeologisch kader werd de Centrale Archeologische Inventaris geraadpleegd⁵. De meest relevante archeologische vondstlocaties in de nabije omgeving worden besproken. Relevante literatuur waarnaar verwezen wordt in de CAI werd eveneens geraadpleegd.

In de synthese zullen de verschillende gegevens uit het onderzoek aan elkaar gelinkt worden om zo de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Op basis van al deze gegevens zal bepaald worden of bijkomend onderzoek nodig is of niet.

2.1.4. GEPLANDE WERKEN

Het plangebied (ca. 7600 m²)⁶ is momenteel in gebruik als akker. Op het terrein zal een parking ontworpen worden met een oppervlakte van ca. 5860m². Daarbij zal de aanleg een impact hebben op de bodem met een diepte van ca. 50 cm -mv.

Verder wordt een gracht aangelegd met een diepte van ca. 100cm -mv en een oppervlakte van ca. 322 m² langsheen de noordelijke grens van het terrein.

¹ <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/bodemloketten.html>.

² <http://www.geopunt.be/>

³ <http://www.geopunt.be/>

⁴ <http://cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁵ <http://cai.onroerendergoed.be/>

⁶ Op basis van de perceelsgrenzen in GIS heeft het perceel een oppervlakte van ca. 7700m² terwijl de door de opdrachtgever aangeleverde gegevens ca. 7600m² aangeeft.

2.2. ASSESSMENTRAPPORT

2.2.1. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING

Het projectgebied ligt op een afstand van ca. 1450 m ten noorden van het centrum van Aartselaar terwijl het centrum van Wilrijk op ca. 2500 m ten noorden van het plangebied gelegen is. De A12 ligt op 350 m ten westen van het plangebied. Op ca. 50 m ten noorden van het terrein loopt de gekanaliseerde Grote Struisbeek. De natuurlijke loop ligt iets verder noordelijk op ca. 100 m afstand.

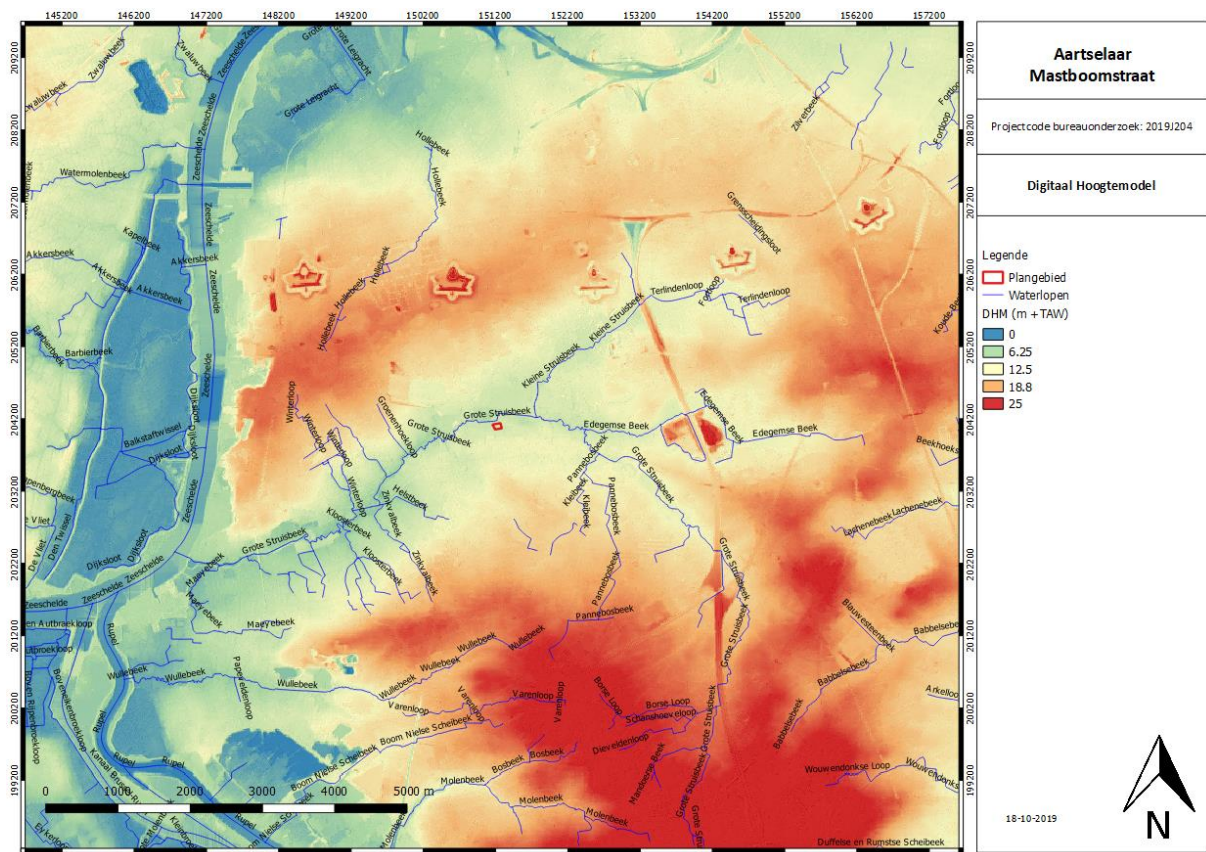
Figuur 5: Meest recente luchtfoto met aanduiding van het projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.

Aartselaar behoort tot de zandstreek en bevindt zich op de cuesta van Boom. De cuesta met zijn zachtere noordelijke hellingen en steilere zuidelijke hellingen bevindt zich tussen +10 en +31m TAW. Het hoogste punt van de cuesta op +31m TAW bevindt zich te Reet. De Grote Struisbeek, een vrij brede meanderende beek die in het westen uitmondt in de Schelde heeft zich in deze cuesta ingesneden ter hoogte van Aartselaar, Hemiksem en Schelle. Dit dal is ook gekend als het doorbraakdal van Hoboken.⁷ Een deel van de Grote Struisbeek vormt de grens tussen Aartselaar en Wilrijk.

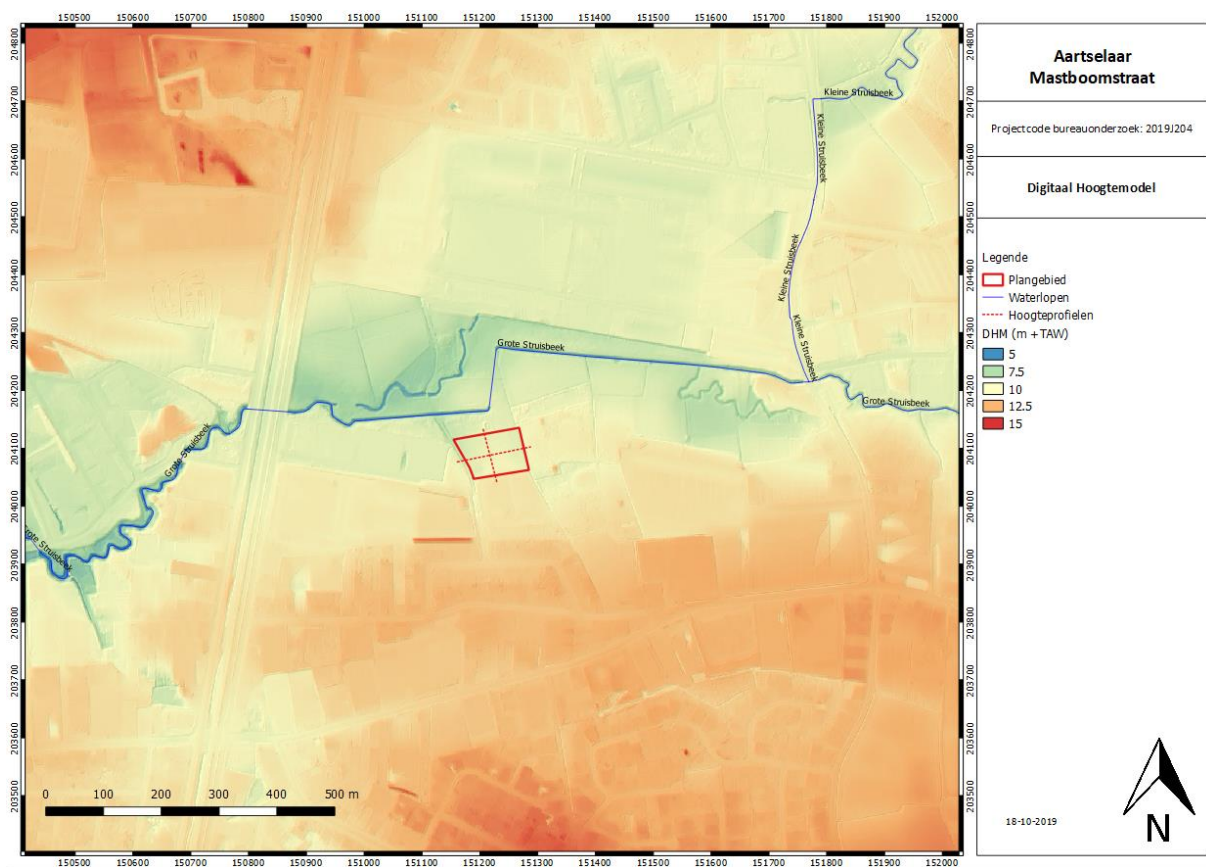
Het projectgebied bevindt zich nabij de Grote Struisbeek, op 100 m ten zuiden van de natuurlijke loop en 50 m van het gekanaliseerde deel.

Het plangebied is gelegen tussen 8.399m +TAW en 10.209m +TAW. Naar de perceelsgrenzen toe helt het terrein af vanwege de aanwezigheid van grachten of -in noordelijke richting- naar de Grote Struisbeek toe.

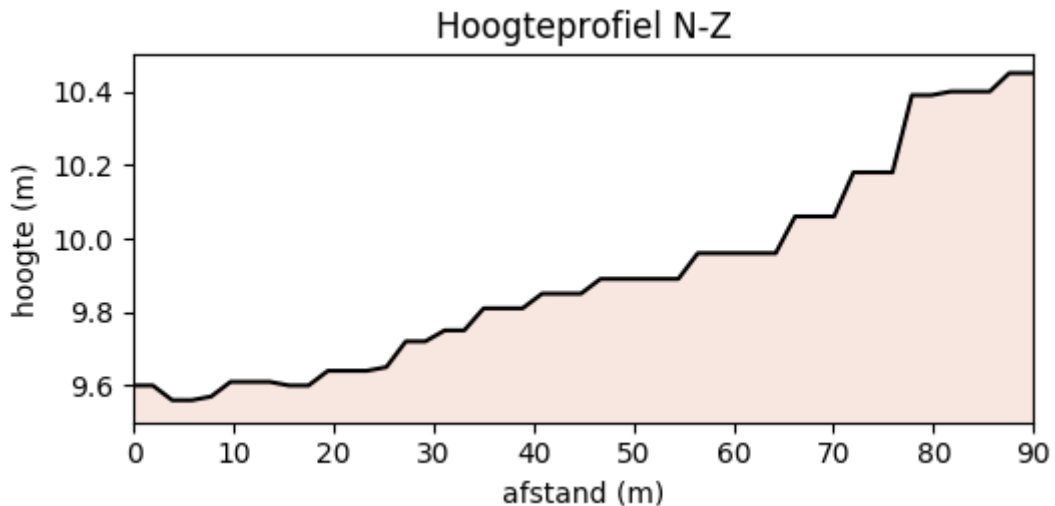
⁷ ADAMS, VERMEIRE e.a. 2002. p.7-8.

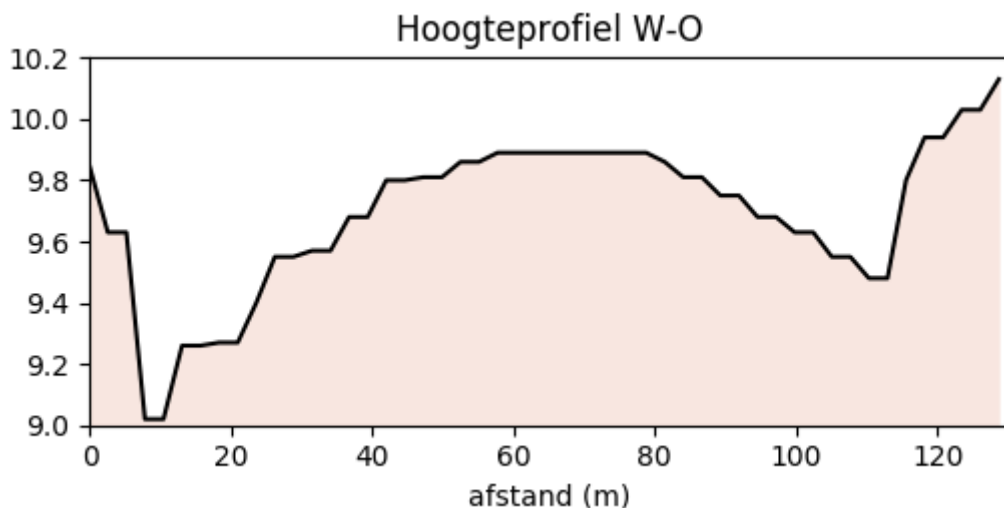
Figuur 6: Het projectgebied op het DHM raster 1 m © Geopunt Vlaanderen s.d.

Figuur 7: Het projectgebied op het DHM. © Geopunt Vlaanderen s.d.

Figuur 8: Hoogteprofiel N-Z.

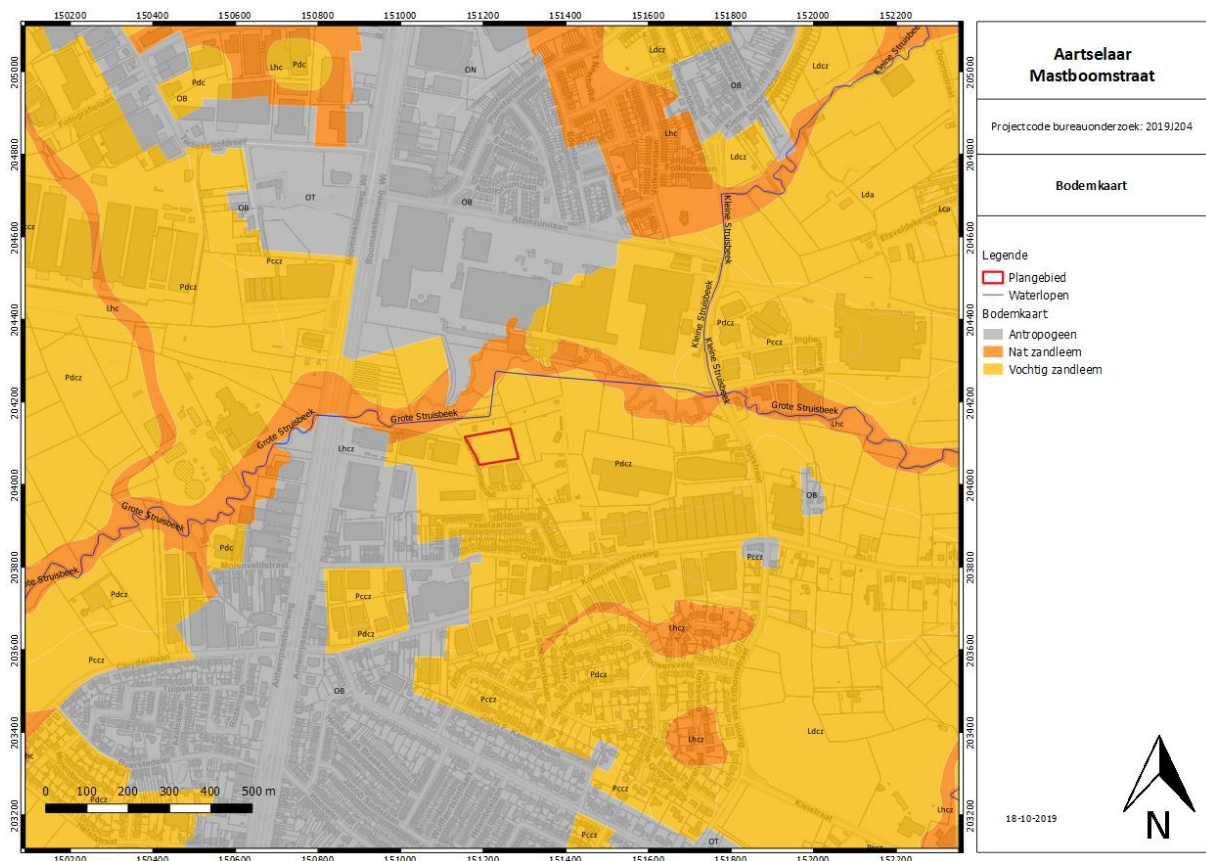

Figuur 9: Hoogteprofiel W-O.

Binnen het plangebied is de bodem gekarteerd als een Pdcz-type of een **matig natte licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont**. Deze wordt als volgt gekenmerkt:

De bouwlaag van deze gronden is zeer donker grijsbruin en humusrijk. Vanaf 30 cm diepte is het materiaal bruin tot bleekbruin, meestal komen in deze horizont roestverschijnselen voor vanaf 40-60 cm. De sterk verbrokkelde en gevlekte textuur B begint tussen 60 en 80 cm. In vele gevallen is de klei aanrijkingshorizont bijna verdwenen en worden ijzerconcreties aangetroffen. Soms komt een zand- of leemsubstraat voor, in andere golvende gebieden waar Tertiair binnen boorbaar voorkomt is het een klei, of klei-zandsubstraat. De bodems lijden aan waterlast gedurende de natte seizoenen vooral bij leem, klei of klei-zandsubstraat. De waterhuishouding is gunstig in de zomer. Voor rationeel gebruik als akkerland is drainering noodzakelijk. De bodem is geschikt voor de meeste akkerteelten. Ook geschikt voor weiland en extensieve groenteteelt.

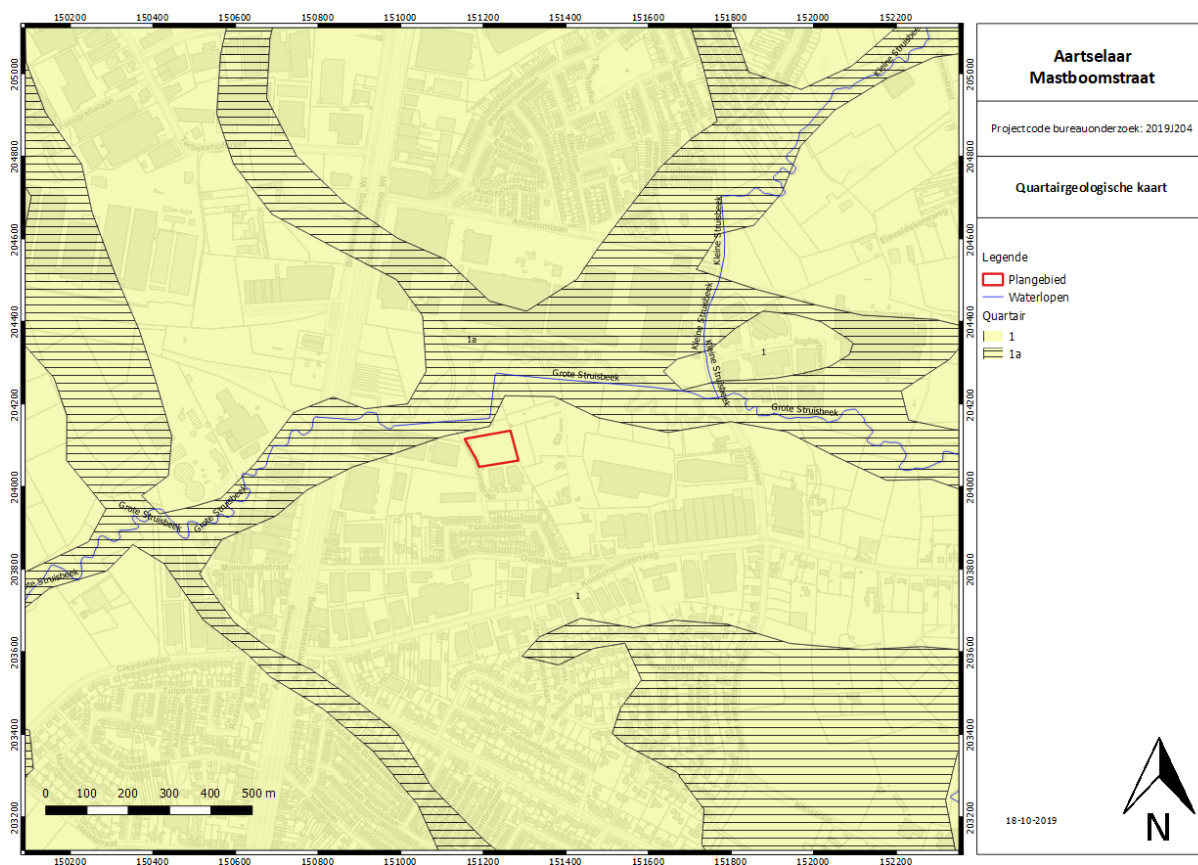
Gezien de landschappelijke ligging van het plangebied nabij de Grote Struisbeek bestaat de bodem binnen het plangebied uit een matig natte zandleembodem. Ter hoogte van de beek is de bodem er gekarteerd als natte zandleembodem.

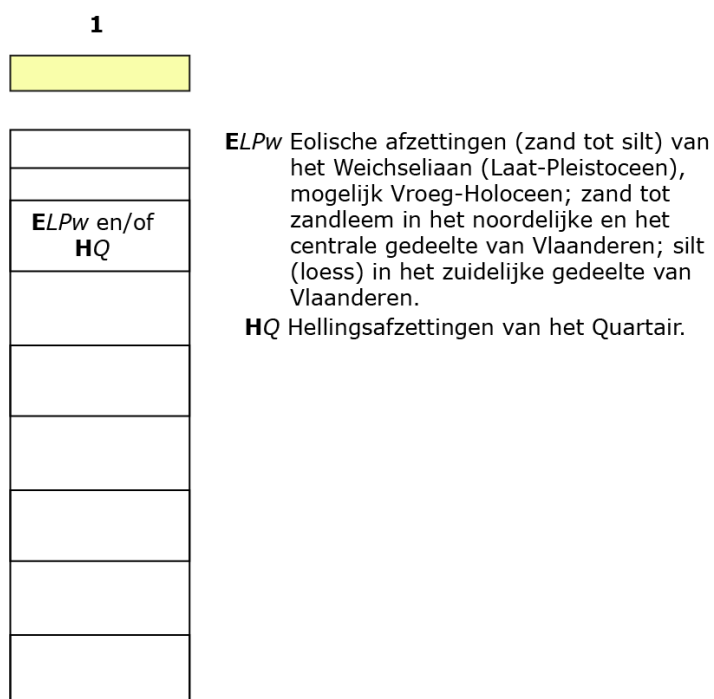
Figuur 10: Bodemkaart met het projectgebied in overlay. © DOV s.d.

Volgens de Quartaire geologische kaart bevindt het projectgebied zich onder type 1. Er zijn daarbij geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie aanwezig. Op basis van geologische boringen in de nabijheid van het plangebied is het Quartaire pakket 2,5 tot 2,7 m dik. Op basis van de Tertiaire isohypsen zou de top van het Quartair tussen 5 en 10 m +TAW zitten, wat overeenkomt met de gegevens uit de geologische boringen. Het tertiaire niveau bestaat uit de Formatie van Berchem dat gekenmerkt wordt door donkergroen tot zwart zand. Die is sterk glauconiethoudend, bevat plaatselijk schelpen en is onderaan kleihoudend.⁸

⁸ Geopunt.be

Figuur 11: Quartaire geologische kaart met aanduiding projectgebied. © DOV s.d.

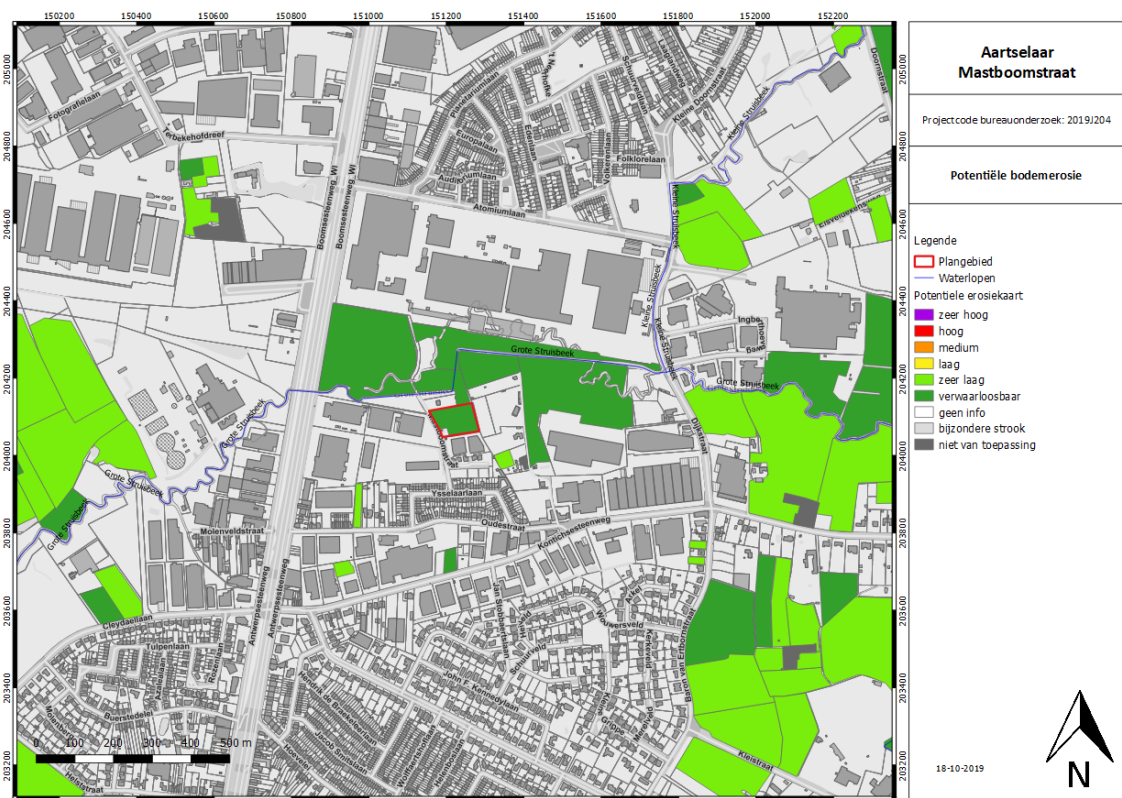

Figuur 12: Legende profieltype 1 van de Quartaire geologische kaart. © DOV s.d.

Figuur 13: Tertiair geologische kaart met aanduiding projectgebied. © DOV s.d.

De erosie op het projectgebied werd gekarteerd als verwaarloosbaar. Ook de percelen in de omgeving vertonen een erg lage kans op bodemerrosie.

Figuur 14: Potentiële bodemerrosiekaart 2018 met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.

2.2.2. HISTORISCHE BESCHRIJVING

Er bestaan verschillende opvattingen over de herkomst van het toponiem Aartselaar.

De eerste visie gaat uit van de oude naam Arcelar. Arce zou verwijzen naar archas (grens), lar zou afkomstig zijn van laar en open plek in het bos betekenen. De naam kan dan ook samengevat worden als: "Een open plek in het bos nabij de grens".

De tweede visie gaat uit van de driedigheid van de naam en verklaart de plaatsnaam als volgt: aart (veld, open plaats), sel (van het Latijnse sala: nederzetting) en laar (open plek in bos). De naam kan dan ook samengevat worden als: "Een nederzetting met veld op een open plaats in het bos".

In de middeleeuwen wordt Aartselaar voor het eerst vermeld als Serlaer in 1247 en als Aerschelaer in 1309. Aanvankelijk was Aartselaar een deel van Kontich. Kerkelijk werd het een zelfstandige parochie in 1309, maar bestuurlijk bleef Aartselaar van Kontich afhangen tot 1558, toen een eigen schepenbank werd opgericht.

De heerlijkheid Kontich was bezit van de hertogen van Brabant. Dit gebied brokkelde geleidelijk aan af door verkopen aan plaatselijke heren. Filips II verkocht in 1557 de gebieden binnen de grenzen van de parochie Aartselaar aan de Heer van Cleydael waardoor de heerlijkheid Aartselaar ontstond. De heerlijkheid Aartselaar bleef in handen van de heren van Cleydael tot aan het ontstaan van de gemeenten op het einde van de 18e eeuw.⁹

Volgens P.J. Goetschalckx zou Aartselaar reeds ontstaan zijn tussen 858 en 900 (als gehucht van Kontich). Ressorteerde onder Kontich op kerkelijk en wereldlijk gebied. In 889 werden de tienden door de bisschop van Luik geschonken aan de abdij van Lobbes. De parochie, afgebakend door de abt van Lobbes en de pastoor van Kontich, werd opgericht in 1309 na afscheiding van Kontich. De toen bepaalde grens van de parochie komt nagenoeg overeen met de tegenwoordige gemeentegrens. Met een tussenperiode van 1559 tot 1720 (bij de heer van Cantecroy) was het patronaatsrecht in handen van de abdij van Lobbes. De parochie hoorde achtereenvolgens tot bisdom Kamerijk, Antwerpen (1559), Mechelen (1802) en Antwerpen (1961). Slechts in 1558 kreeg Aartselaar een eigen schepenbank en werd aldus een zelfstandige gemeente. De heerlijkheid Aartselaar vormde een leen van Brabant en kwam achtereenvolgens in bezit van familie Sanders, R. Van Wachtendonck, K. Micault (circa 1550), A. Del Rio (1559). In 1572 aangekocht door Antoon Perrenot, kardinaal de Granvelle en maakte dus deel uit van het graafschap Cantecroy. In circa 1615 keerde het terug bij het vorstelijk domein en in 1626 nam Pieter Hellemans het in pand. Later in bezit van P.Fr. Van den Cruyce (1644), familie Peeters, Stier en Van Havre. Meestal waren de heren van Aartselaar ook heren van Cleydael. Andere leen- en laathoven op het grondgebied Aartselaar waren onder meer Heysselaer of Yckele met zetel op Solhof; Buerstede ; en Vaerlaereycke met cijnshof (tot 1739 samen met laathof Hemiksemlhof verkocht, doch afhankelijk van het leenhof van Brabant. In 1739 in handen van Frans E. Van Ertborn). In het begin van de 19de eeuw was de bebouwing geconcentreerd rondom Laar en Kapellestraat. Verder kwam een verspreide bebouwing met hoeven voor aan de voornaamste wegen, alsook enkele kastelen. Twee gehuchten werden vermeld namelijk Koekoek in het zuiden en Biest in het zuidwesten aan de Boomsesteenweg en bij de Zinkvalstraat.¹⁰

⁹ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Aartselaar>

¹⁰ <https://inventaris.onroerendergoed.be/themas/13675>

In de periode 1758-1763 werd de steenweg van Boom naar Antwerpen aangelegd dwars doorheen Aartselaar. Ondanks de goede ligging aan deze weg bleef ze steeds een landbouwgemeente met een zeer beperkte nijverheidsontwikkeling. In het begin van de 19e eeuw werd meer dan de helft van de oppervlakte in beslag genomen door landbouwgrond. Als gevolg hiervan was er slechts een geringe bevolkingsgroei in de gemeente.¹¹

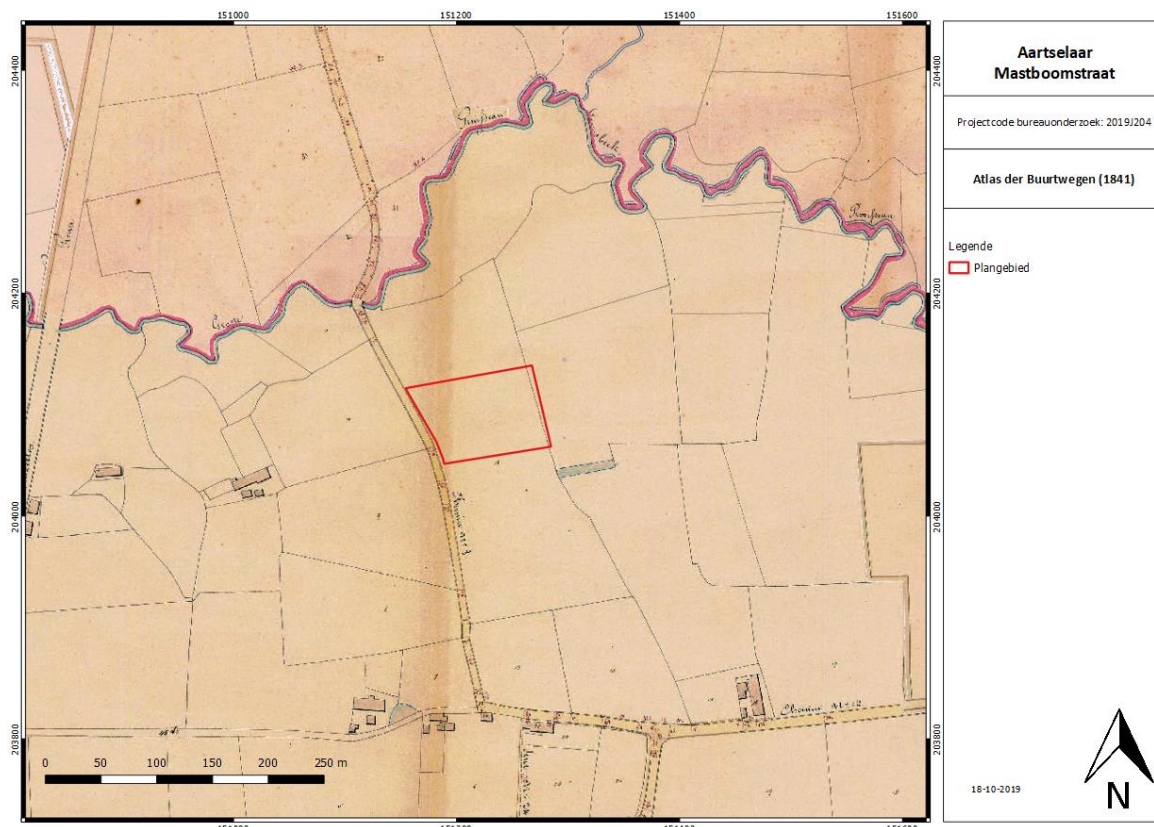
Aanvullende informatie specifiek voor het projectgebied kan gevonden worden op de historische kaarten. De oudste daarvan is de kaart van Ferraris (1771-1778). Daarop is het landelijke karakter van de regio te zien met in het zuiden de locatie van Aartselaar dat toen een bescheiden dorp was. Ten westen van het plangebied is de steenweg, geflankeerd door bomenrijen, te zien. Het plangebied zelf ligt aan een weg en is op dat moment in gebruik als akker. Het terrein is onbebouwd. Aan de straatzijde is een rij bomen te zien. Ten noorden van het plangebied vloeit de meanderende Grote Struisbeek.

Figuur 15: Ferrariskaart (1771-1878 n.C.) met aanduiding van het projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.

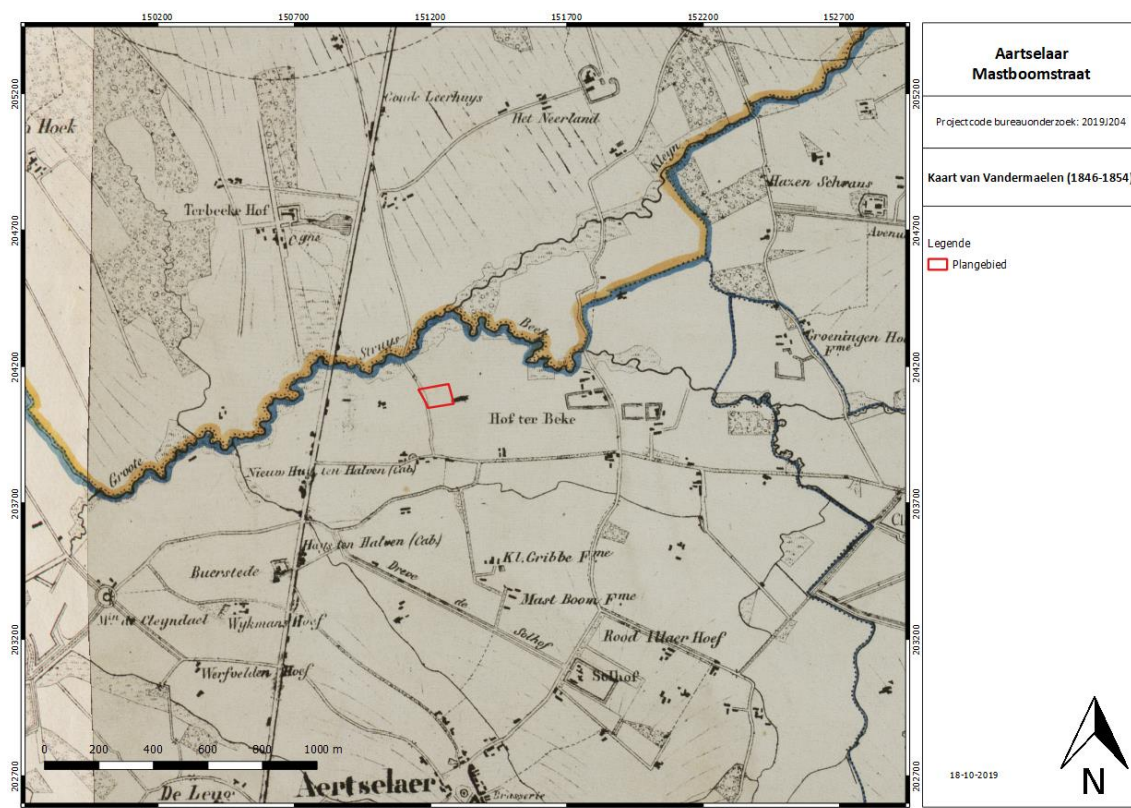
De wetgever wilde in 1841 aanduiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. De Atlas der Buurtwegen is dus een inventarisatie van alle "openbare" wegen en "private wegen met openbare erfdienstbaarheid" waarbij dus een onderscheid gemaakt wordt in buurtwegen (chemins) en voetwegen (sentiers). De weg die langsheen de westelijke zijde van het plangebied loopt is de chemin n°8. Het bestaat uit een lang noord-zuid georiënteerd perceel. Net als in de 18de eeuw was het terrein onbebouwd.

¹¹ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Aartselaar>

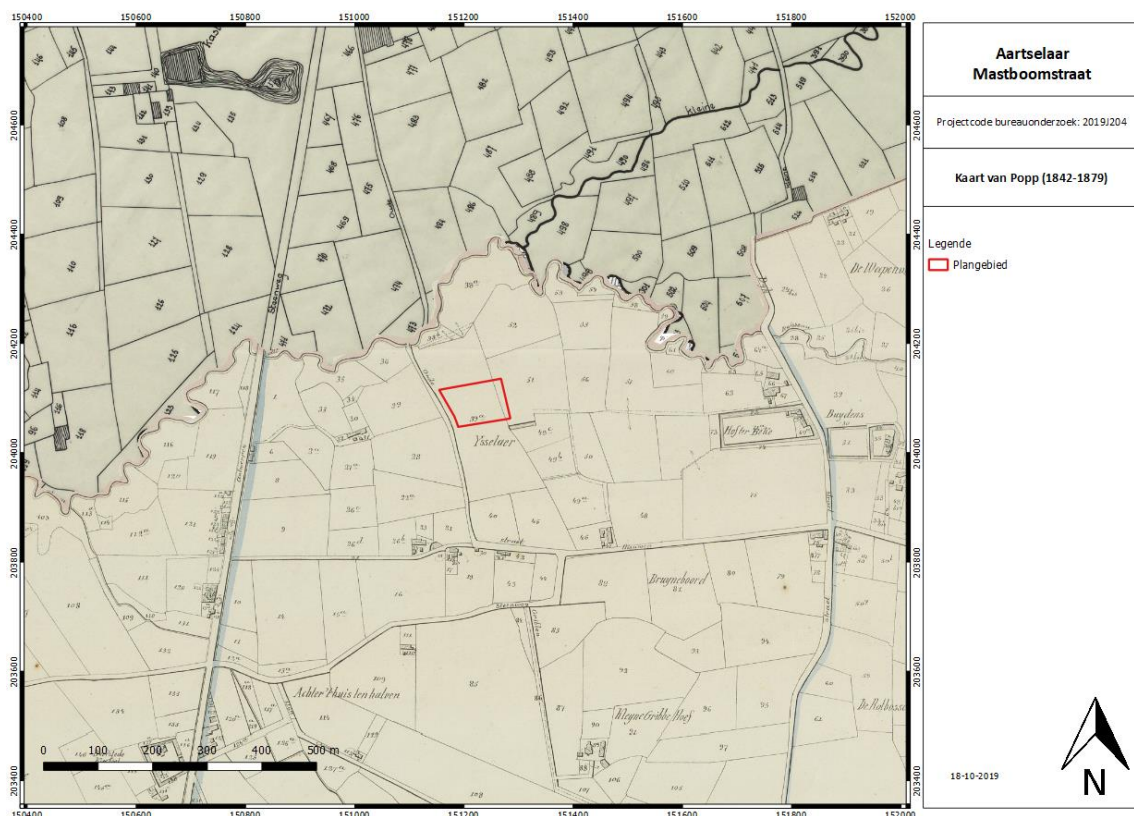

Figuur 16: Atlas der Buurtwegen (1841 n.c.) met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.

Op de onderstaande kaart van Vandermaelen staan minder details weergegeven ivm het plangebied en de directe omgeving. Wel is het landelijke karakter met de verspreide bebouwing te zien. Ook de hoogteverschillen in het landschap vanwege de cuesta is hier aangeduid.

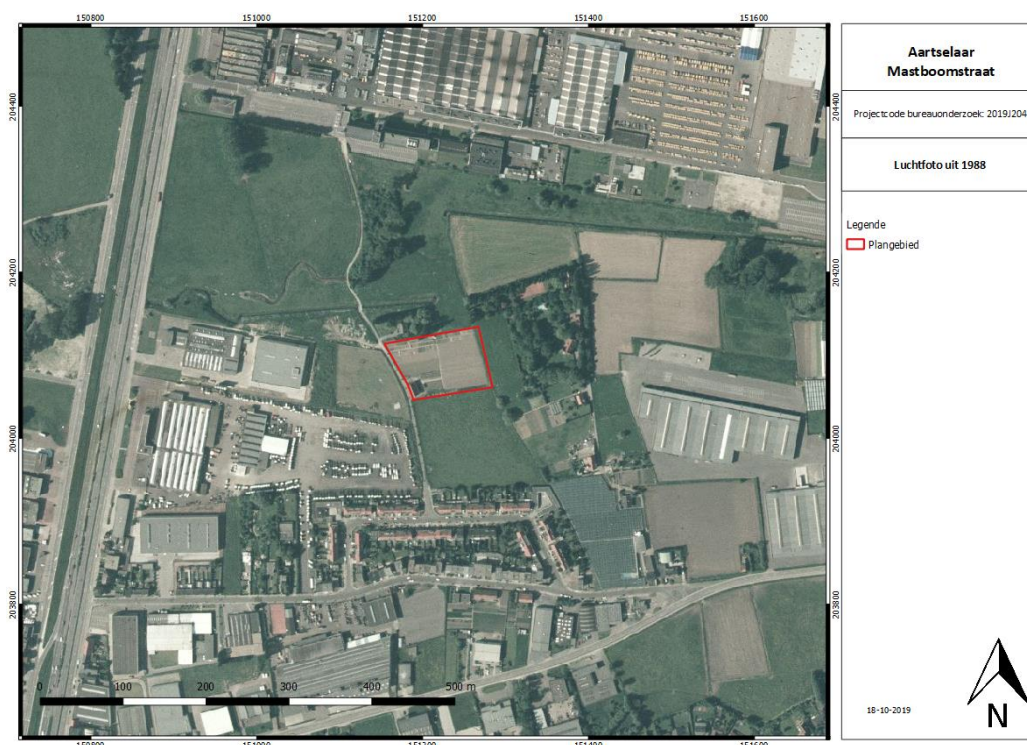

Figuur 17: Kaart van Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.

Figuur 18: Kaart van Popp (1842-1879) met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.

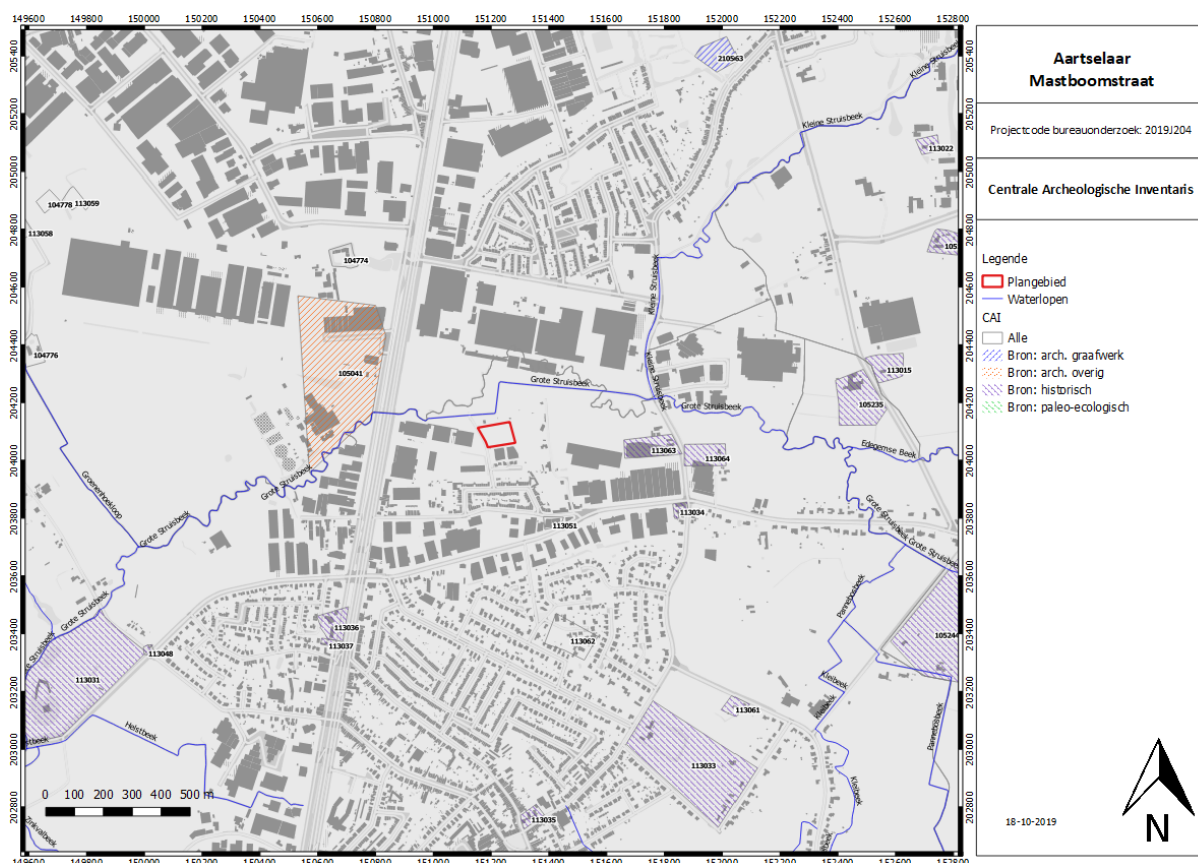
Voor de periode ca. 1850-1970 zijn er weinig duidelijke kaarten of luchtfoto's die het gebruik binnen het plangebied weergeven. Onderstaande luchtfoto toont echter wel een duidelijk beeld uit 1988 waarbij een boerderij te zien is in de zuidwestelijke hoek. Deze is ook reeds te zien op de topografische kaart van Hoboken uit 1947 terwijl die op de voorgaande voorhanden kaart uit 1922 nog niet was afgebeeld. Het overige deel van het terrein is in gebruik als akker.

Figuur 19: het projectgebied op de luchtfoto van 1988. © Geopunt Vlaanderen s.d.

Op de jongere luchtfoto's is het gebouw te zien tot in de periode 2008-2011 waarbij te zien is dat het afgebroken wordt. Vanaf de luchtfoto van 2012 is het terrein vrij van bebouwing maar is de zone van de woning (ca. 425m²) nog te zien. Op de meest recente luchtfoto van 2018 is de zone van de vroegere boerderij begroeid met struiken terwijl de rest van het terrein nog als akker in gebruik is.

2.2.3. ARCHEOLOGISCH KADER

Figuur 20: Kadasterplan met vondstlocaties CAI en het projectgebied. © CAI 2019

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een inventaris van gekende archeologische vindplaatsen in Vlaanderen.

Binnen een straal van ca. 500 m bevinden zich enkele locaties:

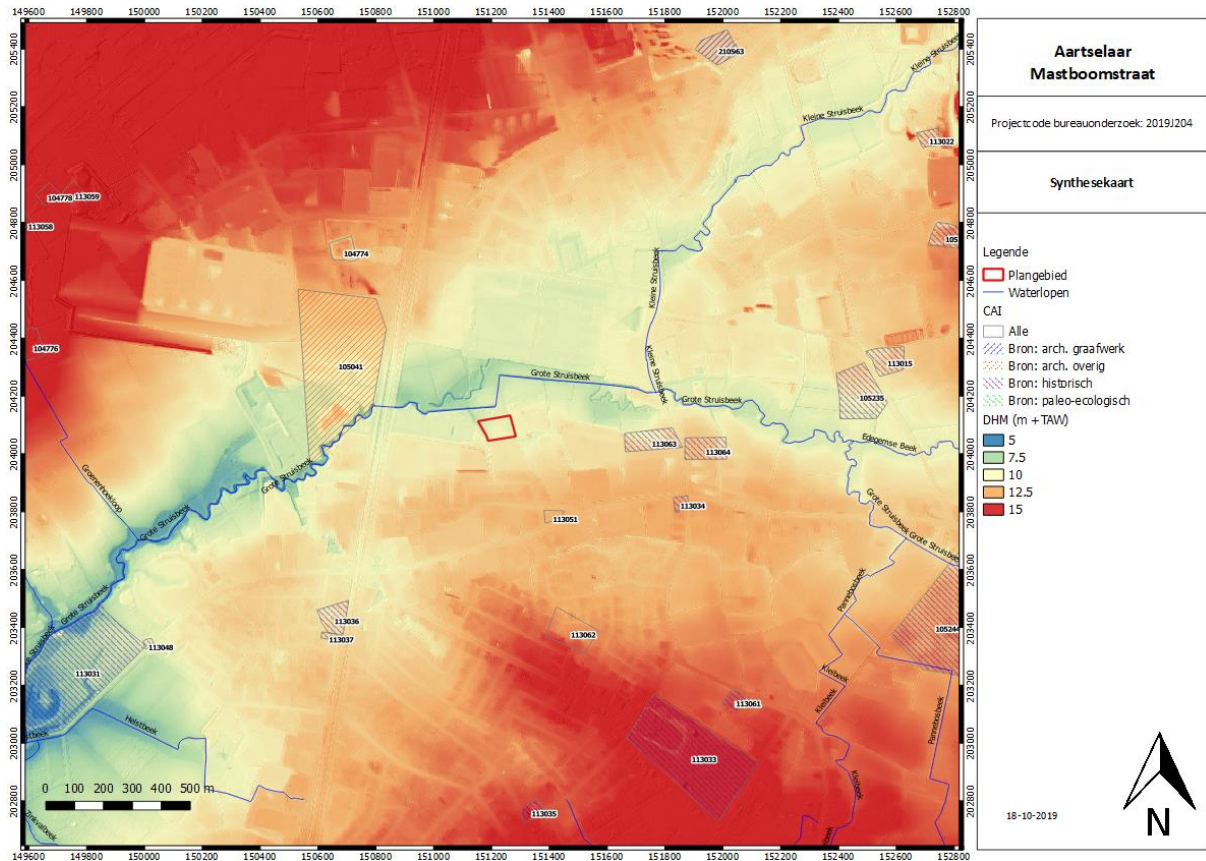
- Locatie **113051**: Aartselaar, Den Beek Hoeve: alleenstaande hoeve uit de 18de eeuw
- Locatie **113063**: Aartselaar, Hof ter Beke: site met rechthoekige walgracht uit de 18de eeuw
- Locatie **113064**: Aartselaar, Buydenshoeve: 18de-eeuwse site met walgracht
- Locatie **113034**: Aartselaar, Bruyneboordhoeve: 17de-eeuwse U-vormige alleenstaande hoeve.
- Locatie **105041**: Wilrijk, Tussen kasteel Hof ter Beke (Terbeekhof) en de Grote Struisbeek (op de rechteroever van de Grote Struisbeek): Archeologisch onderzoek in de buurt bestond vooral uit veldprospecties en mechanische prospecties met ingreep in de bodem. Net ten noordwesten van het projectgebied, ten westen van de A12 en aan de noordelijke zijde van de Grote Struisbeek, werd bij een veldprospectie in 1965 bewerkte silex aangetroffen die uit het meso- of neolithicum stamt. Dit terrein ligt op een gelijkaardige ligging aan de Grote Struisbeek als het projectgebied.

Op een afstand van 500 tot 1000 m bevinden zich verschillende vondstlocaties. Het gaat hierbij (ook) om met name hoeves en kastelen uit de middeleeuwen en nieuwe tijd.

- Locatie **104774**: Wilrijk, Hof ter Beke: alleenstaande hoeve: oudste vermelding in 1328.
- Locatie **210563**: Wilrijk, Doornstraat: enkele sporen die op basis van keramiek mogelijk in de ijzertijd of Romeinse periode kunnen gedateerd worden. Het vervolgonderzoek leverde geen nieuwe sporen uit deze periode op. Verder werden nog sporen uit de postmiddeleeuwse periode aangetroffen.
- Locatie 105235: Kontich, Groenendaalhoeve: omwalde 16de eeuwse herenhoeve.
- Locatie 113015: Edegem, Paddenpoelhoeve/Edegemse Hoek: alleenstaande hoeve. Eerste vermelding vanaf 1383. Na een brand in de 18de eeuw is de hoeve snel opnieuw opgebouwd.
- Locatie 105244: Kontich, Groeningenhof: laatmiddeleeuws alleenstaand hof, vermeld in de 15de eeuw, cijnshof.
- Locatie 113061: Aartselaar, Roode Klaer Hoef: 18de eeuwse alleenstaande hoeve zonder gracht.
- Locatie **113033**: Aartselaar, Kasteel Solhof: In 1414: eerste vermelding als zetel van de heerlijkheid Heysselaer of Yckele: lustgoed en 2 hoeven (Groote Grippe en Mastboom). In ca. 1550 is er de oprichting van het huis van plaisantie: "'t Hoff van Ysselaer" met omgrachting en torens. In de tweede helft van de 16de eeuw dateert de vergroting van site en in 1748 werd er een nieuw kasteel gebouwd. Eind 19de eeuw: neoclassicistisch kasteel binnen rechthoekige gracht met ook koetshuis en stallen uit deze periode (huidige toestand).
- Locatie **113035**: Aartselaar, Wolfaertshof: de naam is afkomstig van een van vroegere eigenaars (Jacques Wolfaert (1559)). Is de voormalige pastorie (vanaf 18de eeuw) waar rond midden 20ste eeuw gemeentehuis is in ondergebracht. Was oorspronkelijk een particuliere woning. Waarschijnlijk heeft er al een woning gestaan vóór 1480. 16de eeuw: in 1559 door eigenaar J. Wolfaert gekocht. Van 1687 tot 1949: ingericht als pastorie. In 1952 was er een restauratie en verbouwing tot gemeentehuis.
- Locatie **113062**: Aartselaar, Kleyne Gribbe Hoef: 18de eeuwse alleenstaande hoeve met bijgebouwen.
- Locatie **113036**: Aartselaar, Kasteel Buerstede, late middeleeuwen, site met walgracht. Er bestond al een Hof Buerstede in de 15de en 16de eeuw (met omgrachting). Rond 1700 zou kasteel volledig herbouwd zijn door familie De Crane d'Heysselaer. Huidige kasteel: neoclassicistisch en empirestijl (1842). 1ste helft 20ste eeuw: 3de bouwlaag toegevoegd en eind 20ste eeuw restauratie van kasteel.
- Locatie **113037**: Aartselaar, Antwerpsesteenweg 17b: alleenstaande 18de-eeuwse hoeve, gelegen op domein van kasteel Buerstede.

2.2.4. SYNTHESE: DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen (landschappelijk, historisch, archeologisch) over het archeologische potentieel van het terrein?

Figuur 21: Syntheseplan.

Het projectgebied ligt aan de oostelijke zijde van de Mastboomstraat in Aartselaar, op een afstand van ca. 1450 m ten noorden van het centrum van Aartselaar terwijl het centrum van Wilrijk op ca. 2500 m ten noorden van het plangebied gelegen is. De A12 ligt op 350 m ten westen van het plangebied. Op ca. 50 m ten noorden van het terrein loopt de gekanaliseerde Grote Struisbeek. De natuurlijke loop ligt iets verder noordelijk op ca. 100 m afstand.

Aartselaar behoort tot de zandstreek en bevindt zich op de cuesta van Boom. De cuesta bevindt zich tussen +10 en +31m TAW met het hoogste punt op +31m TAW te Reet. De Grote Struisbeek, een vrij brede meanderende beek die in het westen uitmondt in de Schelde heeft zich in deze cuesta ingesneden ter hoogte van Aartselaar, Hemiksem en Schelle. Een deel van de Grote Struisbeek vormt de grens tussen Aartselaar en Wilrijk, zoals het geval is net ten noorden van het plangebied.

Het plangebied is gelegen tussen 8.399m +TAW en 10.209m +TAW.

Binnen het plangebied is de bodem gekarteerd als een Pdcz-type of een matig natte licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. Deze bodem is gevormd in de quartaire afzettingen die bestaan uit pleistocene zanden. Deze sedimenten hebben ter hoogte van het plangebied een dikte van 2,5 tot 2,7 m. Het onderliggende tertiaire niveau bestaat uit de Formatie van Berchem dat gekenmerkt wordt door donkergroen tot zwart zand.

Op basis van de historische gegevens is weinig bekend met betrekking tot het plangebied zelf. Aartselaar wordt voor het eerst vermeld in de 13de eeuw al kan de bewoning er teruggaan tot in de

9de eeuw. De Mastboomstraat (of een voorganger daarvan) is reeds te zien op de oudste voorhanden kaart, deze van Ferraris uit de late 18de eeuw. Het gebied heeft een erg landelijk karakter met enkel wat verspreide bebouwing. Binnen het plangebied is er sinds het eind van de 18de eeuw geen bewoning aanwezig. Het terrein is er steeds als akker in gebruik. Op basis van topografische kaarten is wel bekend dat er tussen 1922 en 1947 een woonst (hoeve) op het terrein gebouwd werd. Deze werd in de periode 2008-2011 afgebroken waarna die zone (ca. 425m²) onbebouwd werd gelaten. Thans groeien er struiken op terwijl de rest van het terrein nog als akker wordt gebruikt.

Wat de archeologische resten betreft zijn met name boerderijen bekend uit de ruime omgeving van het plangebied. Deze zijn bekend van historische en iconografische bronnen en dateren uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Oudere resten uit de ruime omgeving zijn bekend. Zo werden er op een zone net ten westen van de A12 steentijdresten aangetroffen (CAI ID 105041). Qua topografische ligging is die erg gelijkaardig aan het plangebied. Dit geldt ook voor CAI ID 210563, waar resten uit de ijzertijd/Romeinse tijd zijn aangetroffen. Deze locatie ligt verder stroomopwaarts nabij de Grote Struisbeek op een afstand van ca. 1500 m ten noordoosten van het plangebied. Beide sites liggen -net als het plangebied- op de grens tussen een natte en matig natte zandbodem.

Op basis van de verzamelde gegevens kan men stellen dat er archeologisch potentieel aanwezig is voor het terrein, met name voor de steentijd, metaaltijden en Romeinse periode.

2.2.5. AFWEGING NOODZAAK VERDER ONDERZOEK

- In welke zones is verder vervolgonderzoek noodzakelijk indien archeologisch erfgoed potentieel aanwezig is en bedreigd wordt ten gevolge van de geplande ingrepen?

Op basis van het assessment kon vastgesteld worden dat er een potentieel bestaat op het aantreffen van archeologische resten uit de steentijd tot en met de Romeinse periode. Binnen het plangebied (ca. 7600m²) plant men de aanleg van een parking wat een verstoring van ca. 50 cm -mv zal teweeg brengen op een oppervlakte van 5860 m². Verder wordt een gracht aangelegd met een diepte van 100 cm -mv en een oppervlakte van 322 m² langsheen de noordelijke grens van het terrein.

De geplande werken voorzien minstens de afgraving van de bouwvoor met hier en daar nog diepere ingrepen. Indien archeologische resten aanwezig zijn zullen deze geraakt worden. Bovendien worden weinig verstoringen verwacht (mogelijk enkel ter hoogte van de hoeve). Bijkomend onderzoek kan dus grote kenniswinst opleveren voor deze regio.

Het lijkt ons dan ook noodzakelijk dat verder onderzoek verricht wordt. Dit zal verder besproken worden in het programma van maatregelen.

3. SAMENVATTING

Het bureauonderzoek heeft tot doel om zonder ingreep in de bodem maar op basis van de bestaande informatie (landschappelijk, historisch, archeologisch) na te gaan in hoeverre er archeologische resten aanwezig kunnen zijn binnen de grenzen van het projectgebied. Er wordt een beschrijving gemaakt van de geplande werken, van de uitvoeringswijze ervan en van de impact op het bodemarchief waarvoor een vergunning wordt aangevraagd.

Volgende onderzoeksvragen werden in dit bureauonderzoek (Verslag van Resultaten) behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen (landschappelijke, historisch, archeologisch) over het archeologische potentieel van het terrein?
- In welke zones is verder vervolgonderzoek noodzakelijk indien archeologisch erfgoed potentieel aanwezig is en bedreigd wordt ten gevolge van de geplande ingrepen?

Het projectgebied ligt in ruraal gebied ten noorden van het centrum van Aartselaar en net ten zuiden van de gekanaliseerde Grote Struisbeek en de natuurlijke loop van die beek.

Het plangebied behoort tot de zandstreek en bevindt zich op de cuesta van Boom (max. 31 m +TAW). Het plangebied is gelegen tussen 8.399m +TAW en 10.209m +TAW. Binnen het plangebied is de bodem gekarteerd als een matig natte licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. Deze bodem is gevormd in de quartaire afzettingen die bestaan uit pleistocene zanden. Deze sedimenten hebben ter hoogte van het plangebied een dikte van 2,5 tot 2,7 m. Het onderliggende tertiaire niveau bestaat uit de Formatie van Berchem dat gekenmerkt wordt door donkergroen tot zwart zand.

Op basis van de historische gegevens is weinig bekend met betrekking tot het plangebied zelf. Aartselaar wordt voor het eerst vermeld in de 13de eeuw al kan de bewoning er teruggaan tot in de 9de eeuw. De Mastboomstraat (of een voorganger daarvan) is reeds te zien op de oudste voorhanden kaart, deze van Ferraris, uit de late 18de eeuw. Binnen het plangebied is er sinds het eind van de 18de eeuw geen bewoning aanwezig. Het terrein is er steeds als akker in gebruik. Het is wel bekend dat er tussen 1922 en 1947 een woonst (hoeve) op het terrein gebouwd werd. Deze werd in de periode 2008-2011 afgebroken waarna die zone (ca. 425m²) onbebouwd werd gelaten. Thans groeien er struiken op terwijl de rest van het terrein nog als akker wordt gebruikt.

Wat de archeologische resten betreft zijn met name boerderijen bekend uit de ruime omgeving van het plangebied. Deze zijn bekend van historische en iconografische bronnen en dateren uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Oudere resten uit de ruime omgeving zijn bekend. Het gaat daarbij om twee sites, gelegen op een gelijkaardige topografische ligging, waar resten en sporen uit de periode steentijd-Romeinse tijd zijn aangetroffen.

Binnen het plangebied (ca. 7600m²) plant men de aanleg van een parking wat een verstoring van ca. 50 cm -mv zal teweeg brengen op een oppervlakte van 5860 m². Verder wordt een gracht aangelegd met een diepte van 100 cm -mv en een oppervlakte van 322 m² langsheen de noordelijke grens van het terrein.

De geplande werken voorzien minstens de afgraving van de bouwvoor met hier en daar nog diepere ingrepen. Indien archeologische resten aanwezig zijn zullen deze geraakt worden. Bovendien worden weinig verstoringen verwacht (mogelijk enkel ter hoogte van de hoeve). Bijkomend onderzoek kan dus grote kenniswinst opleveren voor deze regio.

Het lijkt ons dan ook noodzakelijk dat verder onderzoek verricht wordt. Dit zal verder besproken worden in het programma van maatregelen.

4. BIBLIOGRAFIE

4.1. LITERATUUR

Adams, R., Vermeire, S., De Moor, G., Jacobs, P., Louwye, S., & Polfliet T. 2002, *Toelichting bij de quartairgeologische kaart. Kaartblad 15 Antwerpen*, Brussel.

4.2. WEBSITES

Agentschap Onroerend Erfgoed (2019) *Aartselaar*, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13675>. (geraadpleegd op 20-10-2019)

CadGIS (2019) *Kadasterplan*, http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE. (geraadpleegd op 20-10-2019)

CAI (augustus 2019) *Aartselaar*, <https://cai.onroerenderfgoed.be/bestand>. (geraadpleegd op 20-10-2019)

Cartesius (s.d.) *Aartselaar*, <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>. (geraadpleegd op 20-10-2019)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Digitaal Hoogtemodel*, <http://www.geopunt.be/>. (geraadpleegd op 20-10-2019)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, zomer 1971*, <http://www.geopunt.be/>. (geraadpleegd op 20-10-2019)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, zomer 1979-1990*, <http://www.geopunt.be/>. (geraadpleegd op 20-10-2019)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, winter 2000-2003*, <http://www.geopunt.be/>. (geraadpleegd op 20-10-2019)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, winter 2005-2007*, <http://www.geopunt.be/>. (geraadpleegd op 20-10-2019)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, winter 2008-2011*, <http://www.geopunt.be/>. (geraadpleegd op 28-11-2018)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, winter 2012*, <http://www.geopunt.be/>. (geraadpleegd op 20-10-2019)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, winter 2013*, <http://www.geopunt.be/>. (geraadpleegd op 20-10-2019)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, winter 2014*, <http://www.geopunt.be/>. (geraadpleegd op 20-10-2019)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, winteropname 2015*, <http://www.geopunt.be/>. (geraadpleegd op 20-10-2019)

NGI (2019) *Topomapviewer*, <http://www.ngi.be/topomapviewer/public?lang=nl&>. (geraadpleegd op 20-10-2019)

Wikipedia (2019) *Aartselaar*, <https://nl.wikipedia.org/wiki/Aartselaar>. (geraadpleegd op 20-10-2019)

5. FIGURENLIJST

Figuur 1: Beslissingsboom in functie van huidig project. © Devroe bvba 2019	1
Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.	2
Figuur 3: Topografische kaart met aanduiding projectgebied. © NGI 2019.....	3
Figuur 4: Inplantingsplan nieuwe toestand.....	5
Figuur 5: Meest recente luchtfoto met aanduiding van het projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.	6
Figuur 6: Het projectgebied op het DHM raster 1 m © Geopunt Vlaanderen s.d.	7
Figuur 7: Het projectgebied op het DHM. © Geopunt Vlaanderen s.d.	7
Figuur 8: Hoogteprofiel N-Z.....	8
Figuur 9: Hoogteprofiel W-O.....	8
Figuur 10: Bodemkaart met het projectgebied in overlay. © DOV s.d.	9
Figuur 11: Quartaire geologische kaart met aanduiding projectgebied. © DOV s.d.	10
Figuur 12: Legende profieltype 1 van de Quartaire geologische kaart. © DOV s.d.	10
Figuur 13: Tertiair geologische kaart met aanduiding projectgebied. © DOV s.d.	11
Figuur 14: Potentiële bodemerosiekaart 2018 met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.	11
Figuur 15: Ferrariskaart (1771-1878 n.C.) met aanduiding van het projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.....	13
Figuur 16: Atlas der Buurtwegen (1841 n.C.) met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.	14
Figuur 17: Kaart van Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.....	14
Figuur 18: Kaart van Popp (1842-1879) met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.	15
Figuur 19: het projectgebied op de luchtfoto van 1988. © Geopunt Vlaanderen s.d.	15
Figuur 20: Kadasterplan met vondstlocaties CAI en het projectgebied. © CAI 2019	17
Figuur 21: Synthesepan.	19

6. TABEL ARCHEOLOGISCHE PERIODES

Archeologische Periode		Datering
Nieuwste Tijd		Vanaf 1800
Nieuwe Tijd		1500 – 1800
Middeleeuwen	Laat	1200 – 1500
	Vol	900 - 1200
	Vroeg	450 - 900
Romeinse Tijd	Laat	270 - 450
	Midden	70 – 270
	Vroeg	50 v.C. – 70 n.C.
IJzertijd	Laat	250 – 50
	Midden	500 – 250
	Vroeg	800 – 500
Bronstijd	Laat	1100 – 800
	Midden	1800 – 1100
	Vroeg	2000 – 1800
Neolithicum	Finaal	3000 – 2000
	Laat	3500 – 3000
	Midden	4500 – 3500
	Vroeg	5000 – 4500
Mesolithicum	Laat	6500 – 5000
	Midden	7700 – 6500
	Vroeg	9500 – 7700
Paleolithicum	Finaal	12000 – 9500
	Laat	35000 – 12000
	Midden	300000 – 35000
	Vroeg	Tot 300000 v.C.

Aartselaar
Mastboomstraat

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

GRB

Legende

☐ Plangebied

18-10-2019

Aartselaar Mastboomstraat

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

Topografische kaart

Legende

Plangebied

18-10-2019

Aartselaar Mastboomstraat

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

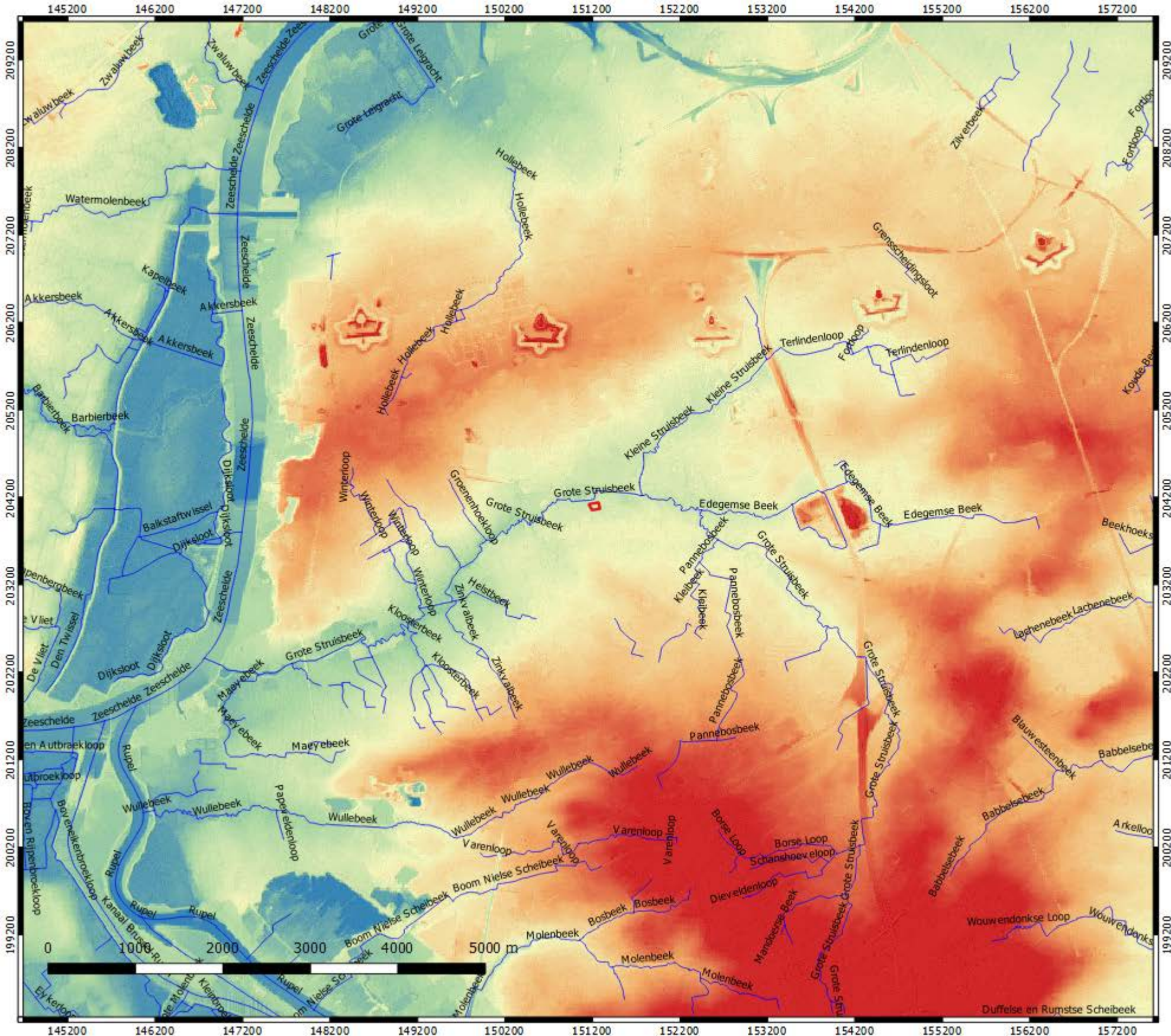
Luchtfoto uit 2018

Legende

 Plangebied

18-10-2019

Aartselaar Mastboomstraat

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

Digitaal Hoogtemodel

Legende

Plangebied

Waterlopen

DHM (m + TAW)

0

6.25

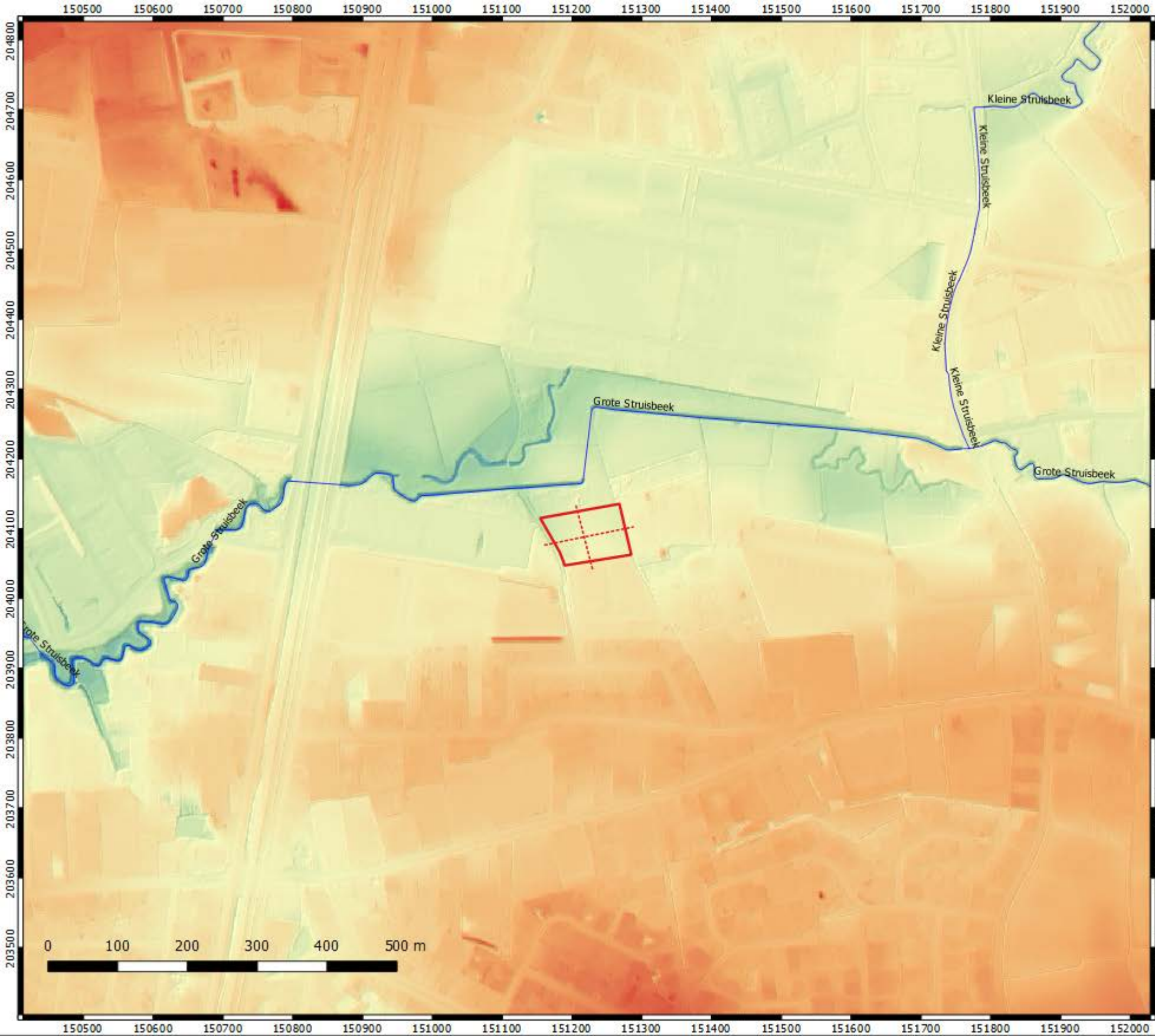
12.5

18.8

25

18-10-2019

Aartselaar Mastboomstraat

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

Digitaal Hoogtemodel

Legende

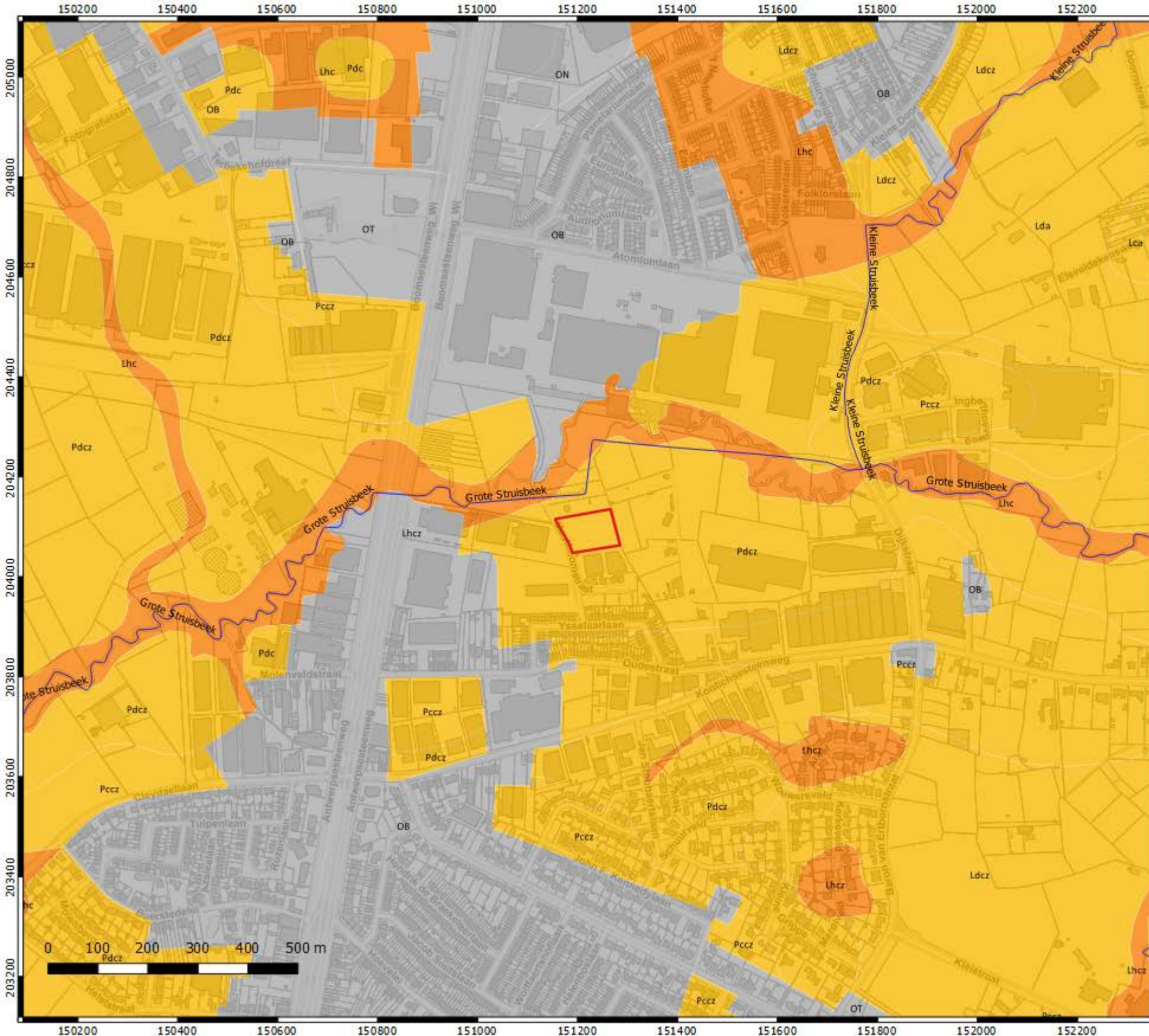
- Plangebied
- Waterlopen
- Hoogteprofielen

DHM (m + TAW)

- 5
- 7.5
- 10
- 12.5
- 15

18-10-2019

Aartselaar Mastboomstraat

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

Bodemkaart

Legende

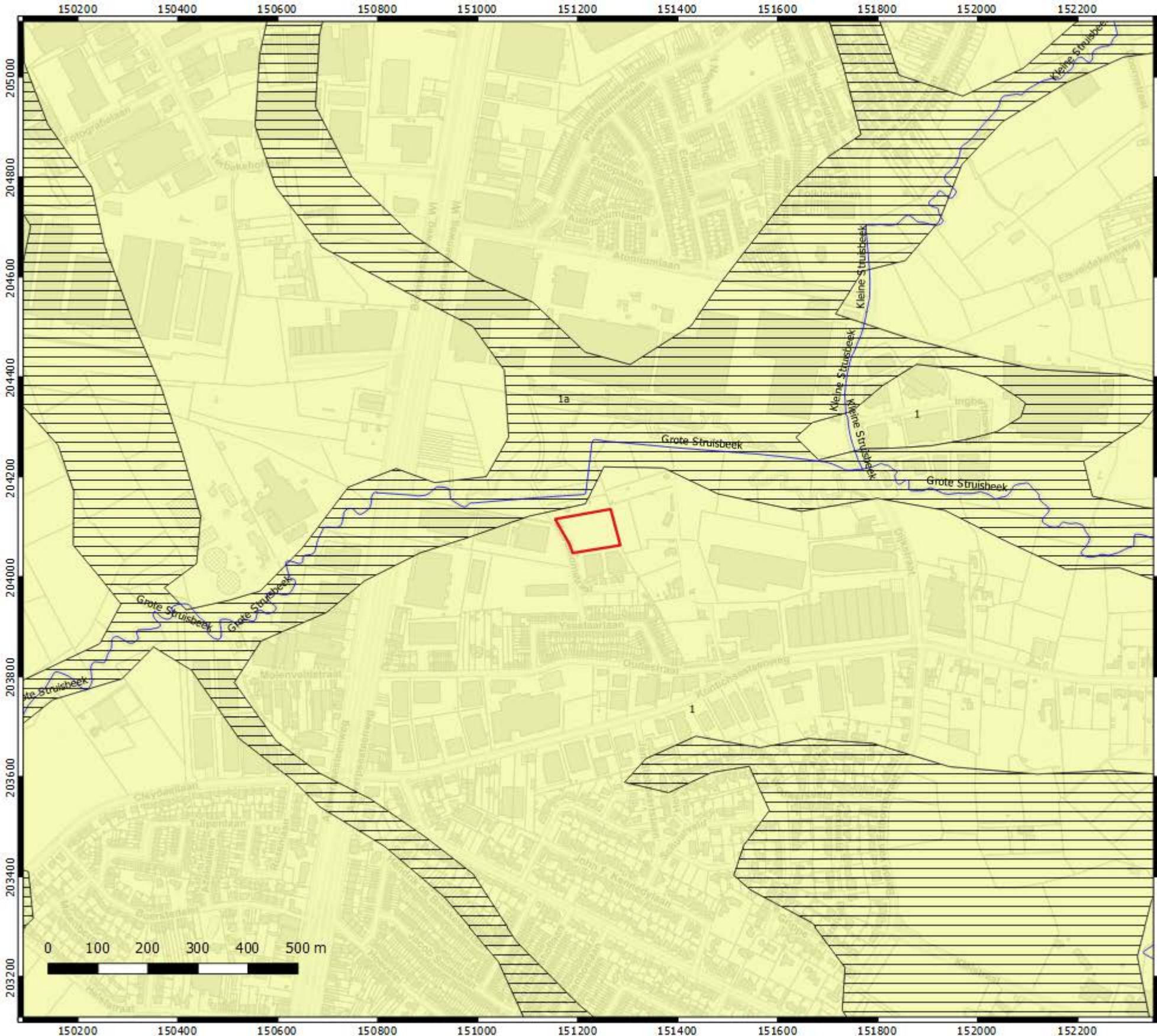
- Plangebied
- Waterlopen

Bodemkaart

- Antropogeen
- Nat zandleem
- Vochtig zandleem

18-10-2019

Aartselaar Mastboomstraat

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

Quartaire geologische kaart

Legende

- Plangebied
- Waterlopen

Quartair

- 1
- 1a

18-10-2019

**Aartselaar
Mastboomstraat**

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

Tertiairgeologische kaart

20 | Legende

- Plangebied
— Waterlopen
 Tertiair
■ Formatie van Berchem
■ F Boom L Putte

18-10-2019

Aartselaar Mastboomstraat

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

Potentiële bodemerosie

Legende

- Plangebied
- Waterlopen

Potentielle erosiekaart

- zeer hoog
- hoog
- medium
- laag
- zeer laag
- verwaarloosbaar
- geen info
- bijzondere strook
- niet van toepassing

18-10-2019

Aartselaar Mastboomstraat

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

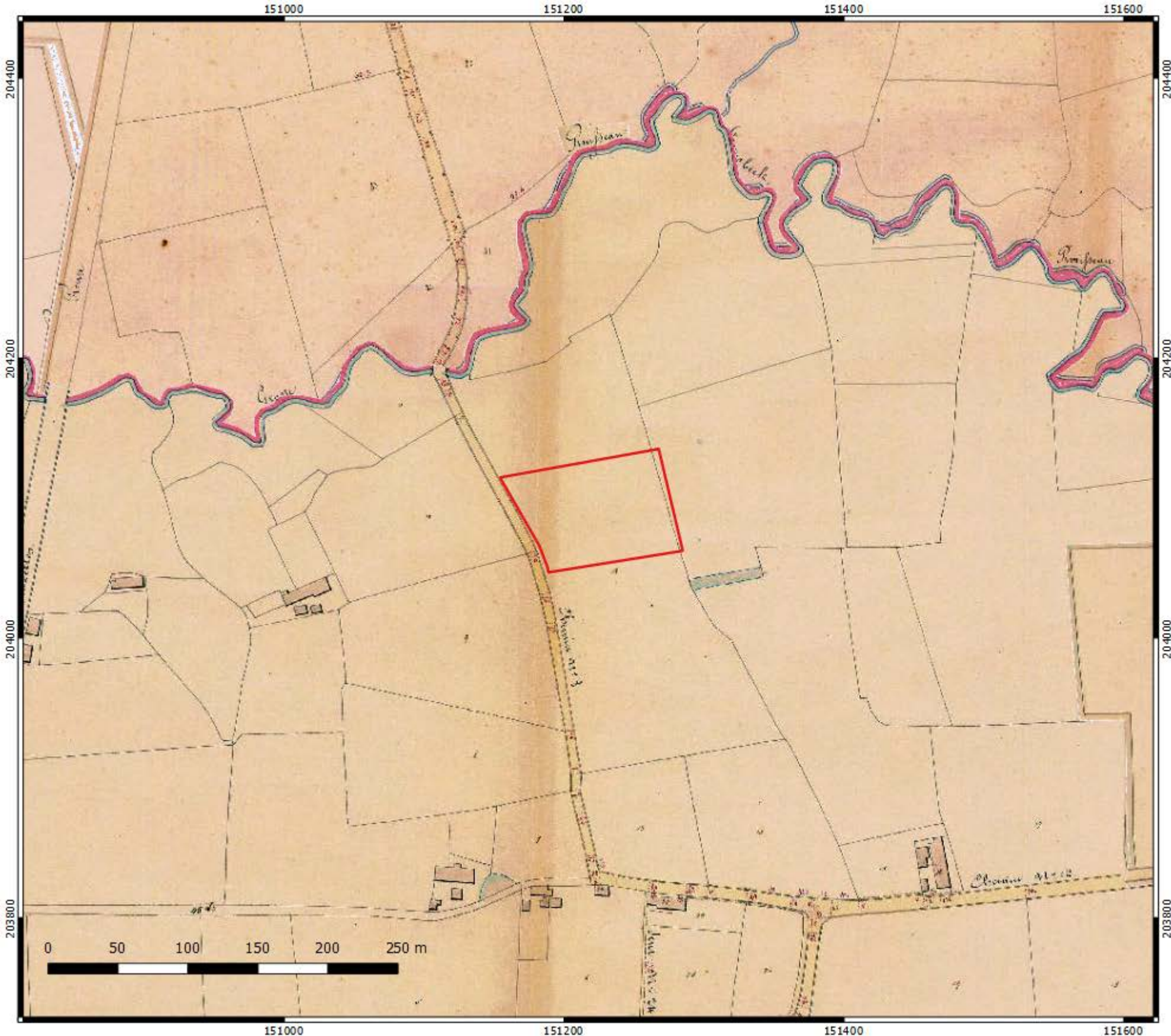
Kaart van Ferraris (1771-1778)

Legende

Plangebied

18-10-2019

Aartselaar Mastboomstraat

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

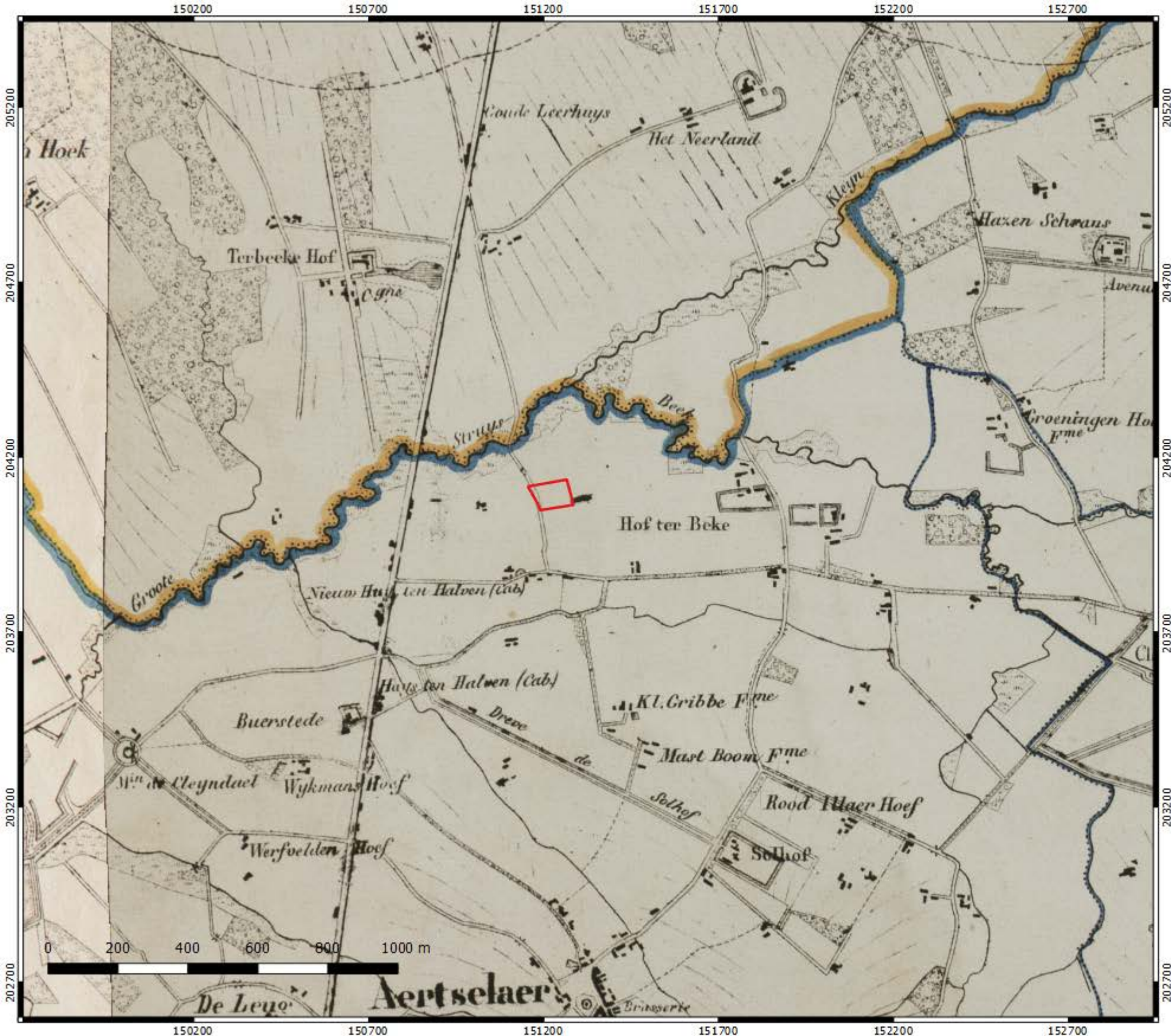
Atlas der Buurtwegen (1841)

Legende

 Plangebied

18-10-2019

Aartselaar Mastboomstraat

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

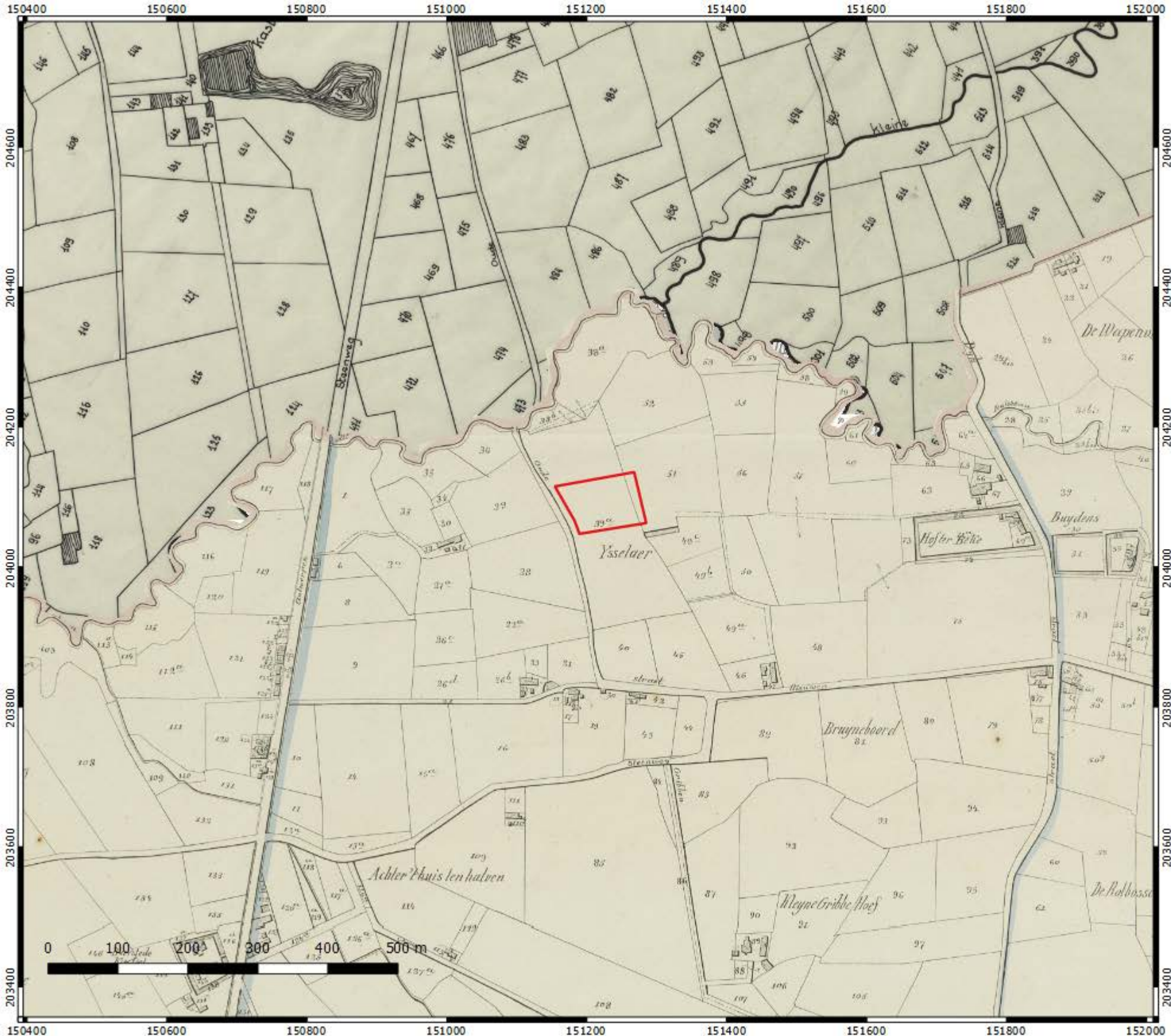
Kaart van Vandermaelen (1846-1854)

Legende

Plangebied

18-10-2019

Aartselaar Mastboomstraat

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

Kaart van Popp (1842-1879)

Legende

Plangebied

18-10-2019

Aartselaar Mastboomstraat

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

Luchtfoto uit 1988

Legende

 Plangebied

18-10-2019

Aartselaar Mastboomstraat

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

Centrale Archeologische Inventaris

Legende

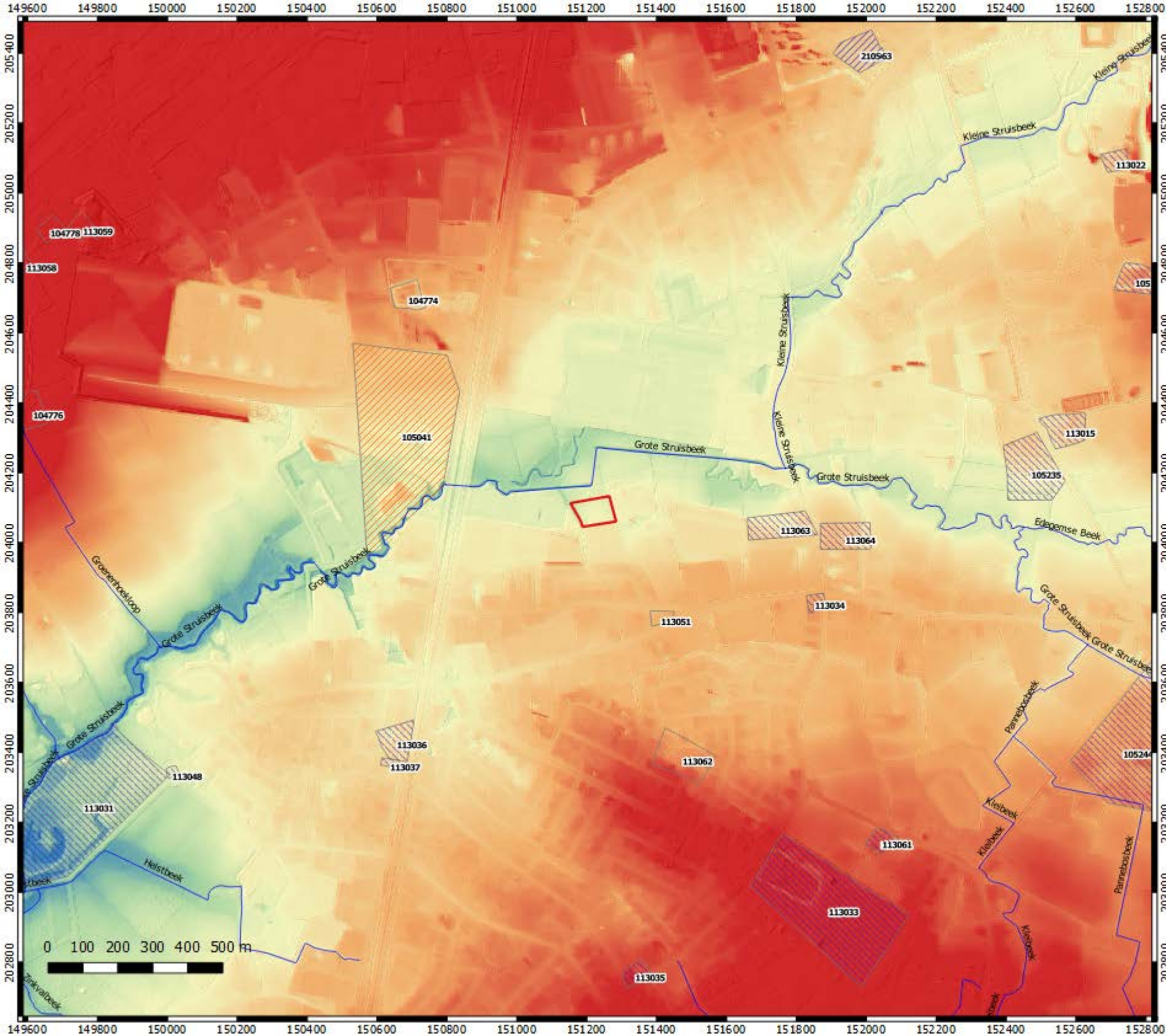
- Plangebied
- Waterlopen

CAI

- Alle
- Bron: arch. graafwerk
- Bron: arch. overig
- Bron: historisch
- Bron: paleo-ecologisch

18-10-2019

Aartselaar Mastboomstraat

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

Synthesekaart

Legende

- Plangebied
- Waterlopen

CAI

- Alle
- Bron: arch. graafwerk
- Bron: arch. overig
- Bron: historisch
- Bron: paleo-ecologisch

DHM (m + TAV)

- 5
- 7.5
- 10
- 12.5
- 15

18-10-2019

Aartselaar Mastboomstraat

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

Landschappelijk bodemonderzoek

Legende

- Plangebied
- Boorpunten

25-10-2019

Aartselaar Mastboomstraat

Projectcode bureauonderzoek: 2019J204

Proefsleuvenonderzoek

Legende

- Plangebied
- Sleuven

25-10-2019

